

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

वर्ष ३४ अड्ड २ जेष्ठ पूर्णिमा

आनन्दभूमि

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

बु. सं. २५५०

ने. सं. ११२६ जेठ पुळी

२०६३, जेष्ठ शुक्लपूर्णिमा

वर्ष ३४ अंक २

The Ananda Bhoomi A Buddhist Monthly:

Year. 34 No. 2

बृद्ध वचन

नपरेसं विलोमानी नपरेसं कता कतं
अत्तनो'व अवेकखेय् य कतानी अकतानी च
अर्लले के गन्यो के गरेन चियो चर्चा गर्नु
भन्दा आफूले के गरें के गरिन भनी ध्यान
दिनु उत्तम हुनेछ

कार्यालय ठेगाना

आनन्दकुटी विहार गुठि

पोष्ट बक्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू
फोन : ४२७१४२०, प्याक्स : ४२२८०९७
ई-मेल : anandkutibihar@ntc.net.np

पार्श्विक रु. १५०।

विषय सूची

१) सम्पादकीय	-	२
२) पाठक पतिक्रिया	-	३
३) सम्यक कर्मान्त	- आचार्य भिक्षु कुमार कास्यप	४
४) मगल जातक	- आचार्य भिक्षु अमृतानन्द	६
५) प्रेम र धृणा	- भिक्षु धर्ममूर्ति	८
६) कविता	-	१०
७) विश्व शान्ति नायक	- शुसोमना वज्राचार्य	११
८) बाल मञ्च	- विना शिर्पक	१२
९) डा. सानुभाई डंगोल.....	- श्रीधर राणा	१५
१०) Human Progress	- Phillip M. eden	१८
११) I Wonder Why	- Thubten Chodion	१९
१२) बौद्ध गतिविधि	-	२०

आवरण पृष्ठ

२५५० औं बुद्धजयन्तीको अवसरमा पूजा गरिरहेका भक्तजनहरू—
आनन्दकुटी विहारको श्रीलङ्घाराम चैत्य इन्स्टेटमा साँझको
दिपावली चैत्य परिसर।

— फोटो भिक्षु अस्सजि

पार्श्विक ग्राहक बडी साह्योग गर्ने

ब्रेपालको पहिलो बौद्ध मार्तिक पत्रिका

भूमिका विषयी

निर्देशक
भिक्षु कुमारकश्यप महास्थविर

सल्लाहकार
भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
तौरेनारायण मानन्धर

सठ्पादक
भिक्षु धर्ममूर्ति

प्रबन्ध सठ्पादक
संघरत्न शाक्य

सहयोगी
भिक्षु प्रज्ञारत्न

आर्थिक व्यवस्थापक
माणिकरत्न शाक्य

विशेष सहयोगी
विभुवनधर तुलाधर

सहयोगी
मणिरत्न तुलाधर

सहयोगी
बृद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीघ.),
भिक्षु मैत्री महास्थविर (लुम्बिनी), अ. इन्द्रावती,
सत्यना शाक्य, नरेश वज्राचार्य / विद्यादेवी शाक्य
(वुट्टल), याम शाक्य (बेनी), सर्जु वज्राचार्य
(पाल्या), उत्तम वज्राचार्य (पोखरा), कृष्णप्रसाद शाक्य
(बालुड), विजय गुरुङ (लमजुङ) शेखर शाक्य
(नारायणगढ), सुवर्णमुनि शाक्य (भैरहवा),

मुद्रण
एस. प्रिन्टर्स, काठमाडौ

प्रकाशक
आनन्दकृष्ण विहार गुथि
आनन्दकृष्ण विहार, स्वयम्भू

का.जि.द.नं. ३४/०३४/३५/म.क्षे.हु.नि.द.नं. ७/०६१/६२

सम्पादकीय

शान्तिको लागि.....

समता र एकता महत्वपूर्ण गुनाङ्ग हुन्। समता भन्नाले समानता वा समान मूल्य र मान्यता हुन् भन्ने बुझिन्छ भने एकता भन्नाले ती समानता वा समान मूल्य मान्यताप्रति सबै वर्ग, समुदाय बीच सामन्जस्यता र सहिष्णुता कायम गरी एकआपसमा मिलेर जिवन बिताउनु भन्ने बुझिन्छ। कुनै पनि धर्म सम्प्रदाय प्रति भेदभाव वा कुनै पनि वर्गप्रति ऊच-नीचताको व्यवहारबाट अलगरही समान व्यवहार गर्ने र एक-अर्काप्रति सम्मान देखाउदै एकाबद्ध भई जिवन बिताउनाले परिवार समाज र देश उन्नति हुन्छ र समग्रमा देशको सामाजिक, आर्थिक, न्यायिक, धार्मिक र राजनैतिक स्थायित्वमा उन्मुख हुनसक्छ। जसबाट देशबासिहरूले सुख र शान्तिको अनुभूति स्वभावत प्राप्त गर्नसक्दछ।

अतः त्यस समतामूलक र एकतामूलक गतिलाई गतिशिल बनाउन सम्पूर्ण देशवासीको दायित्व हुने हुँदा सम्पूर्ण देशवासी बीच समता र एकताको भाव हुनु आवश्यक हुन्छ। समता र एकताको भावले उत्प्रेरित भएमा कुनै एक पक्षले असमानता र विभेदता ल्याउन प्रयत्न गरेता पनि सम्पूर्ण देशवासीको समता र एकताको बलले त्यस असमानता र विभेदलाई पराजित तुल्याउन सकिने हुन्छ र देशमा शान्ति नखलबलिई स्थीर रूपमा शान्ति कायम हुनेछ।

जब देशमा स्थायी शान्ति कायम हुन्छ, तब त्यसबाट छिसेकी मित्र राष्ट्र प्रभावित भई सहयोग गरिदिने वातावरण बन्दछ। मित्र राष्ट्रका नागरीकहरूले पनि निर्धक र स्वतन्त्रपूर्वक नेपालमा भ्रमण गर्न सक्दछ। जसबाट आर्थिक रूपले नेपाललाई सहयोग पुग्नसक्छ। हाम्रो समता र एकताको भावले बिदेशीहरूले पनि नेपाल र नेपालीको सम्मान र इज्जत गर्दछ।

तसर्थ आज हामी आम नेपालीले म, मेरो, धर्म, सम्प्रदाय जात-जाति कुल, परम्परा र पार्टीगत भावनाको विभेदतालाई ठाँटि राखी म नेपाली र मेरो देश नेपाल कसरी बिकाशको पथमा लम्कन सकिन्छ र नेपालको मुहारलाई फेर्न सकिन्छ भन्ने सोच बिचार गरी नेपाली आफु एकआपसमा समान व्यवहार स-सम्मान बिचारलाई कदर गर्दै अघि बढन सकेमा अवश्य पनि मातृभूमि नेपाल आमाको मुहारमा खुसि र प्रसन्नताको भाव भल्काउन कुनै तपस्या र बलिदानको जरुरत पर्ने छैन। फगत हामी आफुमा एक-अर्काप्रति बिश्वास र सहिष्णुता जगाउन सकेमा अरु कसैको भरोसा र आशामा जिवन व्यतित गर्नुपर्ने समय आउने छैन।

हामी बिश्वास गरौ र बिश्वासी बनौ हाम्रो आफ्नो आसामा समस्यालाई हामी आफैले समाधानको प्रयास गरौ। दुनियाको अगाडि हाँसोको पात्र बनी हामी मुख्य नबौनो र हाल भईरहेको जुन शान्ति छ त्यसलाई निरन्तर शान्ति र स्थायित्वमा बदलि शान्ति र सुखको अनुभूतिबाट विचलित हुन नपरोस्। शान्ति सदा शान्तिकै रूपमा रहिरहोस्

धन्यवाद

आनन्दकृष्ण

पाठक प्रतिक्रिया

त्यस आनन्दकृती विहारबाट प्रकाशित एक मात्र नेपालको पहिलो बौद्ध सामिक पत्रिका आनन्दभूमि पत्रिकाको नियमित पाठक भई पत्रिका ढिलै भएपनि पढन पाउँदा आफु गर्भित हुँदैछु । तर मिठो परिकारमा मिठो भएर पनि नुन नपुगि पाख नपुगे भै धार्मिक पत्रिका भएर पनि बौद्ध गतिविधि प्रयाप्त नहुँदा खल्लोपनको आभास पाउँदैछु । आशा छ, भविश्यमा बौद्ध गतिविधि प्रयाप्त रूपमा पढन पाउनेछु ।

-रोशन तुलाधर भैरहवा

तीतो अत्य ४.२

-आभा

त्यो पनि दुःखै तः हो नी,
दुःखलाई भुलाउन ॥
सेवन गर्ने कस्तो त्यो वानी,
चाहे होस् त्यो कुनै पान,
या कुनै अन्य नशालु पानी ॥१॥
दुःखै भुलाउनको लागि त,
पिउन्छ कुनै नशालु पानी ।
त्यै पानीले थपिउन्छ अकै,
एउटा दुःख पनि ॥२॥
दुःख तः थियै थियो,
थियो, सहनु परेको चोट ।
त्यै चोटलाई सहन नसकि,
लाउनु पन्यो अरु कुनै सित ॥३॥
के थाहा थियो र त्यो पनि,
क्षणिकै थियो भन्ने कुरा ॥
आफै मनलाई न सम्हालि,
अरु सित प्रित लाउनु अनि ॥४॥
दुःखै दुःखको सागरमा पनि,
थाहा पाउन सकिन दुःख के हो ? भनी ॥
आफै मन भित्रको कलुपितलाई छोडि,
खोज थाले अरुको मन भित्र के छ ? भनी ॥
सुखै पाउनको लागि चारधाम देखि,
ब्रह्माण्ड नै चाहारि सके, तर
भेद्भाउन सकिन सुख कहाँ छ, भनी,
जब भेटे दर्शन बृद्धको,
नियाल थाले आफै मन भित्र खोतल ।
तब महशुस गरे कि
मन भित्र कै एउटा कुनामा,
रहेको थियो त्यो निश्चल,
स्वभावत् मानसिक असन्तुष्टिका,
तरइहरु,

तपाईंको प्रतिक्रियालाई धन्यबाद दिई
यदि तपाईंको क्षेत्र भित्र कुनै बौद्ध कार्यक्रम भएमा
सुचना लेखि पठाउनु भएमा हामी प्रकाशित गर्नेछौं ।
साथै अन्य कहिं कतै बौद्ध समारोह समा भएमा पनि
त्यसको जानकारी गराउन हुन समस्त ग्राहकहरूमा विनम्र
अनुरोध गर्दछौं ।

धन्यबाद

तब तः बृद्धका उपदेश अनि,
खोतलु आफै मन भित्र पनि ॥
भेद्भाउन्छ, त्यहाँ अनि
अति शान्त शीतल मनोरम पनि ॥
थिएन व्यर्थे कुनै प्रयास पनि,
लिन सके त्यसबाट कुनै ज्ञान अनि ॥
मात्र फरक थियो त्यो,
समयको ज्ञान अनि ॥
मात्र सके लिन त्यो,
दिलो या चाँडो ॥ ॥ ॥

“पञ्चशील अमूल्य धन”

-सुदेबुका मगर
मा. क. ०७ धनकुटा

मानव भएर नजन्मनु थियो जन्मी गयो,
जन्मेर पनि माया प्रितिको फन्दामा परिगयो ।
यो मलरुपि शरिर पनि अरुकै भई गयो,
पुण्य धर्म दया माया मैत्रि अलग्गै रही गयो ॥१॥

मतः पापिनै थिए, गर्ए धर्म गर्न छोडेर,
जञ्जालमा कर्म खोज ।
विहारमा पठाउ बौद्ध परियति पढन, सन्ततिहरूलाई ।
आजको दिनमा बौद्धधर्मको खाँचो छ,
पञ्चशील अमूल्य धन साँचो छ ॥२॥

यो हाम्रो मनपनि भन् अरुको लोभलालचमा,
चासो मात्र गर्ने मनमा रह्यो ।
पापै पाप मात्र दुई बारको जीवनमा बटुले भयो ।
जानी र ध्यानि विहारमा बृद्धको उपदेश सुन गए,
म मात्र शरिर बडे प्रज्ञा बइन गोरु जस्तै भए ॥३॥

बृद्धको दर्शन गर्न पाउन ,
यहि प्राथना एक फेर जन्म लिएर आउन ।
दुर्लभ मनुष्य चोला,
बृद्धको विरल गुण सम्मी राख कतै नविसनु होला ॥४॥

सम्यक कर्मान्ति

- आचार्य भिक्षु कुमार कास्यप महास्थविर
आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

आर्य अष्टाङ्गिकमार्गको चौठो अंगको रूपमा रहेको यो सम्मा कर्मान्तो अर्थात् सम्यक कर्मान्ति, सही कर्म वा काम काज अथवा जीवन यापनको उद्देश्यको लागि गरिने सही परिश्रम या मेहनतलाई सम्यक कर्मान्ति भनिन्छ । अभ यसलाई सरल भाषा वा धार्मिक शब्दमा उल्लेख गर्नु पर्दा, यस्तो काम गर्नु हो जुन काम गर्दा आफु पनि लाज सरममा पर्न नपरोस्, अहित र हानी नभएको होस् साथै आफुले गरेको काम व्यवहारबाट अरुलाई पनि हानी नोक्सानी र क्षति पुगेको नहोस्, उक्त काम व्यवहारबाट दुवैपक्षलाई भलो र हित भएको होस् यस प्रकारको कामलाई बौद्धवाङ्मयमा सम्यक कर्मान्तको रूपमा परिभाषित गरिएको पाइन्छ । यसर्थ सम्यक कर्मान्ति विशेषता पाइन्छ । सम्यक दृष्टिमा दृष्टि यथार्थपरक हुनु, सम्यक संकल्प अन्तरगत लिइने संकल्प, विचार सही होस् र त्यसबाट कसैको व्यवहारमा घात पार्ने किसिमको नहोस्, सम्यक बाचामा बचन सही, अर्थयुक्त, र चुकिल गरिएको नहोस् र प्रयोग गरेको बचनबाट कसैको व्यक्तिगत जीवनमा खलल् पार्ने प्रकारका नहोस् । आदि सबै आ-आफ्नो क्षेत्रमा आफ्नौ किसिमको क्षेत्रहरु भएपनि, यस सम्यक कर्मान्तलाई विशेष रूपमा अध्ययन गर्नु पर्ने हुन्छ ।

तसर्थ सम्यक कर्मान्तलाई सही रूपमा पहिला सम्यक दृष्टि, संकल्प र बचनलाई सैद्धान्तिक र यथार्थमा प्रयोग पछिमात्र सम्यक कर्मान्तको प्रयोगलाई साकार रूप दिन सकिन्छ जस्तै जब कोहि व्यक्ति मिथ्या दृष्टिबाट अलग्ग भई, संकल्प सही र यथार्थपरक भएपछि, प्रयोग गरिएको बचन सत्यतथ्य, अर्थयुक्त र दोस्रो पक्षलाई हीनताबोध र होच्याउने किसिमका नभई सरल र सहज बचनपछिमात्र आफुलाई र अरुलाई पनि हानी नहुने किसिमबाट सम्यक कर्मान्ति, सत्कर्म वा कुनै काम सिद्ध गर्न सकिन्छ, अन्यथा मिथ्या दृष्टि, मिथ्या संकल्प र गलत विचारबाट लिइएको काम सत्कर्म वा सम्यक कर्मान्ति भन्न सकिन्न र त्यस प्रकारका कामहरूले सही रूपमा सफलता पनि पाएको हुदैन । सम्यक कर्मान्तको मूल उद्देश्य भनेको जो कोहिले गरिने काम कर्तव्य, सही र समायोजित तरिकाले गराउने हो, अर्थात् यस्तो काम गर्नु हो, जुन काम गर्दा र गराउँदा समाजमा र परिवारमा नाम बदनाम नहोस्, अर्थात् कसैको अगाडि कुरा गर्दा वा पर्दा फलानोले त: यस्तो काम गर्दो रहेछ भन्दा शिर निहुराएर लज्जित हुन नपरोस् । यस प्रकारको कामलाई नै सही रूपमा सम्यक

कर्मान्ति भनी परिभाषित गर्न सकिन्छ । अभ स्पष्ट रूपमा बौद्धवाङ्मय अनुसार उल्लेख गर्ने हो भने यस प्रकारको कामलाई सम्यक कर्मान्ति भनिन्छ । जुन काम गर्दा १) प्राणी (पर) हिंसा नगरिएको होस्, २) चोरी वा छलकपट नगरिएको होस्, ३) काम मिथ्याचार आदि शारीरिक कुकृत्य गरिएको काम नगरिएको होस् । आदि बाहेक अरु आफ्नो परिश्रम र मेहनतबाट गरिने सम्पूर्ण काम जसबाट समाजमा र परिवारमा राम्रो र भलो भएको होस् यस प्रकारका कामलाई सम्यक कर्मान्ति भन्न सकिन्छ । सम्यक कर्मान्तका पहिलो शिक्षाका रूपमा रहेको प्राणी हिंसा नगर्नुलाई एक विवेचना गरौ ।

यो एक सम्यक कर्मान्तका पहिलो पाठमात्र नभई हरेक धर्म, सिद्धान्त र शान्ति प्रेमी सारा मानवको नै अहिंसा परमो धर्मको एक पर्यायवाचिको रूपमा बनिसकेकोछ र शान्तिको लागि हत्या हिंसा त्याग्नु नितान्त अत्यावश्यक छ । तरपनि धर्मको मूल सिद्धान्त र धर्मको अभिन्न अङ्गको रूपमा बनेको "हिंसाबाट अलग्ग हुनु" आज विश्वको सन्दर्भमा परिचर्चा गर्दा एक ठेगोको रूपमा मात्र रहेका छन् । कारण, मानवहरूका विचार शैलि विभिन्नताका कारण या धर्माचार्यहरुको स्वार्थन्यताका कारण यज्ञ, होम, देवपूजा, बलिपूजा र कहिं कतै नरबलि गर्न गराउन अनेक मोह, लालसा समेत गर्ने गराउने पाइन्छ । समाचार स्रोतका अनुसार विगत केहि दिन अगाडि भारतको उत्तर प्रदेश स्थित एक बस्तिका आमा र दुईछोरा मिलि उनीहरुलाई केहि दिन अधिदेखि परिआएको समस्या समाधान हुने आफ्ना विश्वासि, (भाकि) धर्माचार्यको सल्लाह बमोजिम आफ्नै गाउँको एक बालिकालाई बलिदिए । परिणाम समस्या समाधान हुनुको विश्वासमा बलिदिएका तीनैजना हत्याको अभियोगमा जेल चलान भए तः धर्मगुरु फरार । यसरी धर्मको नाममा विश्वास, डर, त्रास र लालसा वा मोहको आदिको नाममा भएपनि यहाँ हत्या हिंसा भझरहेकोछ । अपितु हत्या, हिंसा, बलि, जग्नहोम आदि कार्यबाट पारिवारिक सुख शान्ति अमन चयनको स्थापना न त अहिले नै गर्न सकिन्छ, न त पहिले नै गर्न सकिएको थियो । आज भन्दा २५०० सय वर्ष पहिले नै गौतम बुद्धले हत्या, हिंसा यज्ञ होम, बलि, नरबलि पूजाबाट न त व्यक्तिगत सुख शान्ति प्राप्त गर्न सकिन्छ न त पारिवारिक नै । त्यो तः आफुले गरिआएको कर्मको फल हो । जस्तो आफुले रोप्यो उस्तै फल पाउँन्छ । अतः आफुले राम्रो गरे राम्रो र नराम्रो गरे नराम्रो, "कहिले पनि गहुँ रोपि धानको आशा गर्न सकिन्न, तरपनि कर्मबाट सम्पूर्ण भोगिन्छ भनी हात बाधेर बस्नु बुढिमान व्यक्तिको

लक्षण अवश्य होइन भनी बुद्धले प्रयत्न गर्नेहरुलाई प्रोत्साहित गर्नु भएकोछ । तरपनि यसो हुँदाहुँदै पनि मानवमा भएको डर त्रास आकंक्षा, लोभ, लालस र अरुको प्रगतिप्रति सम्भाव (समर्चित) हुन नसकेका कारण अध्यावधि यज्ञ, होम, बलिपूजा र कहि कतै नरबलि समेत निर्मल रूपमा हट्न सकेको छैन । यसो हुनुमा मानवमा सही विवेक बुद्धिको कमी र अज्ञानता मात्र नभई अविद्याका कारण पनि भन्दा अतिशयोक्ति नहोला । तसर्थ बुद्धोभाषित बचनलाई मनन गर्ने हो भने मानव सबै हत्या हिंसा कार्यमा अभिप्रेरित हुने छैन । जस्तै

“सुख कामानि भूतानि, यो दण्डेन विहिसति ।

अत्तनो सुख मेसानो, पेच्चसो न लभते सुख ॥”

अर्थात्:-आफ्नो सुखको आशामा अन्य प्राणीहरुलाई हिंसा गरी दण्ड दिने व्यक्तिलाई, पछि सुख प्राप्त हुने छैन ।”

यद्यपि सबै धर्मको मूल उद्देश्य भनेको अहिंसा परमो धर्म हो तथापि धार्मिक शास्त्र सम्मत भनी धर्मको नाममा हिंसा कार्य रोकिएको छैन । अतः यहाँ एक कबीको एक पड्न्ति उल्लेख गर्न चाहन्छु । जस्तै:-

“अन्यस्थाने कृतं पापं, धर्मस्थाने विनश्यति ।

धर्मस्थाने कृतं पापं, बज्रलेखो भविष्यति ॥

अर्थात्:-अरु कुनै ठाउँमा गरिएको पाप कर्म धर्मस्थानमा आई मोचन गर्न सकिन्छ । तर धर्म स्थानमा गरिएको पाप बज्रलेख समान हुनेछ ।”

तथापि बौद्धमत अनुसार आफुले गरेको अकुशल कर्मको भोग त गर्नै पर्ने हुन्छ त्यसबाट कोहि पनि अछुतो हुन सक्वैन । स्वयं बुद्ध देवदत्तले प्रहार गरेको दुङ्गाबाट आघात हुन पुग्नु वहाँले पूर्वजन्ममा गरेको प्राणि हिंसाको फलको भोग भनिन्छ । तब तः बुद्ध भन्नु हुन्छ ।

“पापं चे पुरिसो कथिरा-न तं करिया पुनप्युनं ।

न तम्हि छन्दं करियाथ दुखो पापस्स उच्चयो ॥” अर्थात् त्यस्तो अकुशल कर्म गर्दै नगर्नु यदि गरेतापनि फेरी फेरी नदोच्याउनु ।

उपरोक्त बुद्धोभाषित बचनद्वारा यो स्पष्ट हुन्छ की अकुशल कर्मको भागिदार आफै हुनु पर्दछ, त्यसको भागिदार अरु कोहि हुने छैन । त्यसकारण हिसाकार्य सही र राम्रो काम अवश्य होइन तसर्थ अरुलाई हानी नोक्सानी हुने कार्य नगर्नु नै श्रेयकरछ । बुद्ध भन्नु हुन्छ “ सब्बे तसन्ति दण्डस्स-सब्बे भायन्ति मच्चुनो । अतान उपमंकत्वा न हनेयै न धातेयै अर्थात आफुलाई उपमा गरी अरुलाई हिंसा नगर्नु आघात नगर्नु ।”

यसरी सम्यक कर्मान्त अन्तररगतको प्राणि हिंसा विषयलाई समस्त धर्मको सार र मूल सिद्धान्तको सामिप्यतामा प्रस्तुत् गर्ने प्रयाशका साथ मानव जातिले हिंसा र हत्या एक वटामात्र त्यागन सकेतापनि आज संसारमा भझरहेको हत्या, हिंसा र आतंकमय कोलाहलपूर्ण बातावरणबाट केहि मात्र भएपनि टाढिन सक्छौं ।

सम्यक कर्मान्त अन्तररगत् दोस्रो तहको रूपमा चोरी कामबाट अलगग भई सही र समातामुलक कार्य गर्नेलाई लिन सिकन्छ । आजको प्रतिस्पर्धि र महत्वाकांक्षाको समयमा यस तहको विवेचना गर्नु प्राय कठिन नै छ । किनकी बुद्धोभाषित अनुसार ठग्ने मनसाथले मिसावत् तरिकाबाट माल सामान बेच विखन गर्नु पनि एक प्रकारको चोरी गर्नु सरह हो । र तः यस्ता कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरुलाई हाम्रो समाजले पनि चोरी भन्दा उपल्लो दर्जामा नै राखिएकोछ । तसर्थ बुद्ध भन्नुहुन्छ “आफ्नो लगानशीलता र मेहनतको परिश्रमको फल बाहेक अन्य कुनै तैर तरिकाबाट आर्जन गरिएको सम्पत्तिलाई सम्यक कर्मान्तको रूपमा लिन सकिन्न” अतः सही रूपमा भन्नु पर्दा सम्यक कर्मान्त अन्तररगत् ठग्ने मनसाथ, अरुलाई हानी र घाट पुग्ने तरिकाबाट अलगग भई सही र सम्मत तरिकाबाट गरिने प्रयाशलाई सम्यक कर्मान्तको रूपमा लिन सिकन्छ ।

काम दुराचारको विषय तपाईं हामी जो कोही पनि यसबाट अनभिज्ञ छैनौं की यसको परिणाम कति निन्दित, घातक र विघ्वसकारी समेत हुन सक्दछ । तसर्थ आफ्नो शीलमा प्रतिष्ठित भई सम्यक जिवन यापन गर्नु नै सही अर्थमा सम्यक कर्मान्त हुन् ।

क्रमशः

सुवोद्धानन्दद्या लुग्नान्ति

-अमृतमान शास्त्र

दुमि गाँया व कुलराजं

कवि बौद्ध खयान

परम्पराय् लिकुना च्वम्ह

चिवरपुना भिक्षु जु वन ।

बुद्ध्या सत्य शन्देश

नुगाले मतसे छ्यलाजुल न्यकमनं

महीता तसे न्ययोस छुत

वयागु लिसःल हाकुण् पितिन ।

मैत्रि करुणा शान्ति दुतिन

शान्तिया लागि दुतिन भिक्षुपिहेनं

सुगतया शन्देश

ज्ञानमालाया नाम हनावन थनहे ।

सुवोद्धानन्दं नाजुल बुद्धधर्म

अजिवनहे सनाजुल भिक्षु जुयान

सत्यया लँपुइ क्रान्तिकारी जुया

नेपा: याम्ह बौद्ध गथे मजुइ ।

अनित्यया जालं तक्यना च्वम्ह

बौद्ध गथे मजुइ वनं

अनेकग्रन्थरत्न सोभागमनम्ह

अनित्यया धर्म नालावन वनं

मङ्गल जातक

"यस्स मङ्गला समुहताति...." भन्ने यो गाथा वेणुवनमा बसिरहनु भएका शास्ताले वस्त्रलक्षण हेने एक ब्राह्मणको कारणमा बताउनु भएको हो ।

वर्तमान कथा

राजगृहावासी कौतुहलिक मांगलिक अर्थात् शकुनमा विश्वास गर्ने महाधनी र महाभोगी एक ब्राह्मण थिए । यिनी विरत्प्रति अप्रसन्न र मिथ्यादृष्टिक थिए । एकदिन उनको सन्दुकमा राखेको युगल वस्त्र मुसाले काटिदियो । अनि शीर नुहाई वस्त्र ल्याउ भनी भन्दा मुसाले काटेको कुरा उनलाई भन्यो । अनि उनले सोचे-

"यो मुसाले काटेको युगल वस्त्र यदि यो घरमा राखेको खण्डमा महाविनाश हुने छ । यो अमाङ्गलिक हो, यो कालकर्णी अर्थात् कुलक्षण हो । यो वस्त्र छोराछोरी र दास-दासीहरूलाई पनि दिन हुन्न । जसले यो लिनेछ ती सबैको विनाश हुनेछ । अब यसलाई काँचो-चिहानमा फाल्न लगाउने छु । दास आदिको हातमा दिन हुन्न किनकि उनीहरूले यसमा लोभगरी लिए भने उनीहरूको विनाश हुनेछ । छोराको हातमा दिनेछु ।"

अनि छोरालाई बोलाउन लगाई उनले यो कुरा जम्मै सुन्न । "छोरा ! तिमीले पनि हातले नछोई लट्टिमा झुण्डचाई यो वस्त्र काँचो-चिहानमा फाली शीर नुहाई आउ" भनी पठाए ।

भगवान्ले पनि त्यसदिन विहान सबैरै विनयन हुनसक्ने बन्धुहरूलाई हेर्नु हुँदा यी पितापुत्र दुवै जना सोतापन्न हुनसक्ने कुरा देख्नुभई मृगको बाटोलिई मृग-व्याधा जस्तै भएर गई छ्वर्ण बुद्ररश्मी फैलाई काँचो-चिहानको द्वारमा वस्नुभयो ।

माणवक बाबुको कुरा सुनी घरभित्र पसेको साँपलाई भैं त्यो युगल वस्त्रलाई लट्टिको टुप्पोमा झुण्डचाई काँचो-चिहानको द्वारमा पुर्यो । अनि बुद्धले उसलाई "माणवक ! के गरिरहेको ?" भनी सोध्नुभयो ।

"भो गौतम ! यो युगल वस्त्र मुसाले काट्यो । अतः यो वस्त्र कुलक्षण र हलाहल विष जस्तै छ । अरुलाई पठाउँदा लोभले वस्त्र लिनेछन् भन्ने विचारले मेरा पिताले मलाई पठाउनु भएको हो । यसलाई यहीं फाली शीर नुहाउनेछु । गौतम ! त्यसैले म यहाँ आएको हुँ ।"

"त्यसोभए फालिदेऊ ।"

माणवकले फालिदियो ।

"अबभन्ने हामीले लिनसक्छौं" भन्दै माणवकको अगाडि नै भगवान्ले त्यो वस्त्र लिनुभयो ।

"भो गौतम ! यो अमाङ्गलिक छ, यो कुलक्षण छ, न

लिनुहोस्" भनी भन्दा पनि लिएर नै भगवान् वेणुवनतिर लाग्नुभयो । डौडेर गई माणवकले आफ्नो पितालाई भन्यो "तात ! मैले काँचो-चिहानमा फालेको युगल वस्त्र श्रमण गौतमले 'हामी लिनेछौं' भन्दै रोकदा रोक्दै पनि लिएर वेणुवनतिर जानुभयो ।"

अनि ब्राह्मनले सोचे—"त्यो युगल वस्त्र अमाङ्गलिक छ, कुलक्षण छ । त्यसको सेवन गर्दा श्रमण गौतम विनाश हुने छन् । विहार पनि विनाश हुनेछ । अनि त्यसबाट हामीहरूको निन्दा हुनेछ । श्रमण गौतमलाई अरु धेरै वस्त्र दिई त्यसलाई छाडन लगाउने छु" भनी धेरै वस्त्र लिनलगाई पुत्रको साथमा वेणुवन गए । त्यहाँ शास्ताकहाँ गई एक छेउमा उभिई भने कि— "भो गौतम ! के तपाईंले काँचो-चिहानबाट युगल वस्त्र लिनुभएको सांच्चै हो ?"

"ब्राह्मण ! सांच्चै हो ।"

"भो गौतम ! त्यो युगल वस्त्र अमाङ्गलिक छ । त्यसको सेवन गर्दा तपाईंको विनाश हुनेछ, र सबै विहारहरू पनि विनाश हुनेछन् । यदि तपाईंलाई लगाउने र ओढ्ने वस्त्र पुरदैन भने यी वस्त्रहरू लिई त्यसलाई फालिदिनुहोस् ।"

अनि शास्ताले "ब्राह्मण ! हामी प्रवर्जित हौ । हामीलाई काँचो-चिहान, बाटाका बीच, फोहर फाल्ने ठाउं र नुहाउने स्थानमा तथा महामार्ग आदि जस्ता स्थानमा फालेको वा खसेको वस्त्र उचित छ । तिमी चाहीं अहिलेमात्र होइन अघि अघि पनि यस्तैमा विश्वास गर्याँ" भनी भन्नुहुँदा यस सम्बन्धमा सो कुरा बताउन प्रार्थना गरेपछि भगवान्ले पुर्वजन्मको कुरा बताउनुभयो ।

अतीत कथा

अतीत समयमा मगधराष्ट्रको राजगृहनगरमा धार्मिक मगधराजाले राज्यगर्दथे । त्यस बखत बोधिसत्त्व एक उदित्त्व ब्राह्मणकुलमा जन्मेका थिए । परिपक्व वैश भएपछि ऋषिप्रव्रज्यानुसार प्रवर्जित भए । अनि अभिज्ञा र समापत्तिहरू पनि प्राप्तगरी हिमालयमा गई वसे । एकदिन हिमालयबाट निस्केर राजगृह नगरको राजोद्यानमा पुरी त्यहाँ वसी भोलिपल्ट भिक्षाटन्कोनिमित्त नगरमा गए । राजाले उनलाई बोलाउन लगाई प्रासादमा बस्नलगाई भोजन गराई राजोद्यानमै वस्ते वचन लिए । बोधिसत्त्व राजनिवासमा भोजन गरी राजोद्यानमै बस्न थाले ।

त्यस बखत राजगृहमा वस्त्र (मंगलामंगल) लक्षण हेने एक ब्राह्मण थिए । उनको सन्दुकमा राखेको युगल वस्त्र मुसाले काटिदियो । (सबै कुरा माथि वर्तमान कथामा उल्लेख भए जस्तै हुन् ॥)

माणवक चिहानमा जानुभन्दा अगाडि नै बोधिसत्त्व चिहानको द्वारमा गई बसिरहे । अनि माणवकले फालेको युगल वस्त्र लिई उद्धानमै गए । माणवक गई आफ्नो बाबुलाई यो कुरा सुनायो ।

“राजकुलमा जाने तपस्वीको विनाश नहोस्” भन्ने सोचेर माणवकको पिता बोधिसत्त्वकहाँ गई “तपस्वी ! तपाइले लिनुभएको वस्त्र फालिदिनुहोस्, विनाश नहुनुहोस्” भनी भने ।

तपस्वी भन्दछन् – “हामीलाई चिहानमा फालेको वस्त्र नै अनुकुल छ । हामी कौतुहलिक-मांगलिक होइनौं अर्थात् हामी शकुन मान्ने होइनौं । शकुनमा विश्वास गर्नेलाई बुढ, प्रत्येकबुढ र बोधिसत्त्वहरूले प्रशंसा गर्दैनन् । अतः पण्डित हुनेले शकुनमा विश्वास गर्नुहुन्” भनी ब्राह्मणलाई धर्मोपदेश गरे ।

धर्मोपदेश सुनेर आफ्नो गलत दृष्टि (=विश्वास) लाई त्यागी ब्राह्मण बोधिसत्त्वको शरणमा गए । बोधिसत्त्व पनि अविनष्ट ध्यानीभई ब्रह्मलोक परायण भए ।

शास्ताले यो अतीतको कुरा देखाई अभिसम्बुद्ध भईसक्न भएपछि ब्राह्मणलाई धर्मोपदेश गर्नुहुदै यो गाथा भन्नुभएको हो

“यस्स मङ्गला समुहता,
उपादा सुपिना च लक्षणा च ।
स मङ्गलदोसविसवीतिवन्तो,
युग्योगाधिगतो न जातु मेरीति ॥”
अर्थ–

“जसको दृष्टि, श्रुत, मुत (=छुने) आदि मंगलहरुमा विश्वास हुँदैन; उत्पात, स्वप्न आदि लक्षणहरुमा पनि विश्वास हुन्—यसरी व्यावहारिक मंगलामंगलको कुरालाई पार गरिसकेको पुरुषले युगलक्षेशहरुबाट पारतरी पुनर्जन्म लिनुपर्ने छैन ।”

यसरी शास्ताले यो गाथाद्वारा ब्राह्मणलाई धर्मोपदेश गर्नुभई पुनः आर्य-सत्यको पनि प्रकाश पार्नुभयो । त्यस प्रकाशनको अन्त्यमा ब्राह्मण पुत्र सहित सोतापत्तिफल प्रतिष्ठित भए ।

यसरी जातक समाधान गर्नुभई “त्यस बखत यी दुवै पिता पुत्र थिए र तपस्वी चाही मै थिए” भनी भन्नुभयो ।

श्रोतः जातक संग्रह भाग १
आचार्य भिक्षु अमृतानन्द
आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

दिवंगत संघनात्यक भिक्षु सुबोधानन्दया स्मृतिस छपासः

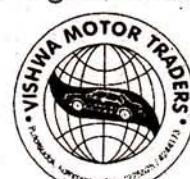
भिक्षु सुशील

गुगुल्पुङ्ग थैं छपि विज्यात
वनेमा वहे लंय् फुक्क मनू
म्वात्तले अयेन लुमके थाकु खः
अन्तम दिपा: भासुलनेगु ।
भन्ते ! नायक सुबोधानन्द
देहला फुक्सिगु नजर खः
मनुखं याइगु थःगु सुकर्म
अमरत्व लुखा चालिइगु खः ।
धन दैलत पदबी फुकं
स्वाना जःछिया न्व्यव्यःसा जकं
न्व्याक्व हे दसां न्याल व्यां
त्वता हे थकेमा: फुकर्म थन ।
आमिस दायाद मधु श्रावक
धर्म दायाद जुइगु कुतः
यायेमा: छिमिसं स्यल्लाक धाःगु
उकि� हे मखा जुइ तथागते !
गुलि लुमकी उलि हे सिचुकी
धर्म गुगु क्यन तथागते
वहे धर्मया लंजुवाःछःपि
भिं गतिइ लाइ भाःपिया जिं
छपासः शब्द थुलि हे जकसां
छपि लुमका च्वैच्वना जिं
वनेन्यो पूवनिइ जिगु अभिलाषा
लुमकाच्वना निहथ हे जिं ।
(आमिस दायाद=भौतिक सम्पत्ति, पद, प्रतिष्ठाया उत्तराधिकारी जुइगु ।
धर्म दायाद=मार्ग-फल लाभ याना धर्मया उत्तराधिकारी जुइगु ।)

पाप कर्म कहिल्यै नगर्नु ।

पुण्य बढ्दै जानु ।

आफ्नो (मन) चित्तलाई शुच्च शर्नु
यहि नै बुखको उपदेश हो ।

विश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२, ४०८, पुतिमढक, काठमाडौं, नेपाल ।
फोन नं: ४२२५६२५, ४२४४९७३, फायबर्स: ४२२९६५५
ईमेल: vmtautoparts@wlink.com.np

टेलीटा, भित्तुविसि, निशान, इसुजु, सुजु, इच्यारि
गाडिका पार्ट्सहरू को लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

3. प्रेम घृणा.....

मिश्र धर्मसूत्रिं
आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू

यसरी ती दुईजनाको वैरभाव र घृणा जन्म जन्मान्तर सम्म पनि जोडिन्दै बढौदै गयो पछि मुसा, चितुवा, विरालो र चल्ला भई जन्मियो । त्यसपछि चल्ला राक्षसी भएर जन्मियो भने चितुवा एक कुलकी कन्या भई जन्मियो ती कन्या तरुणी भई विवाह वन्धनमा बधिई केहि समयपछि नै एक छोरा जन्माई । त्यस राक्षसनी पनि उनको सहेली (साथी) को रूप धारण गरी त्यस घरमा गई बच्चा हेरी कोहिनभएको मौका पारी खाएर गईन् । दासो बच्चा जन्मिए पनि त्यसरी नै आई खाएर गईन् । अत तेसो बच्चा जन्मिने बेलामा आफ्नो माईतिमा गएर नै बच्चा जन्माईन् । बच्चाको न्वारान् सकेपछि आफ्नो स्वामीलाई भनिन “अब हामी घर जाओँ ।” उनीहरुको घरजाने बाटो त्यही जेतवन विहार जाने बाटो नै पनै रहेछ । विच बाटोमा जेतवन विहारकै एक पोखरीमा रोकि बच्चा आफ्नो पतिलाई दिई आफु त्यस पोखरीमा नुहाईन् । अनि बच्चा लिएर स्वामी नुहाउन्जेल बच्चालाई दुध खुवाउदै बसीन् । उता उनीहरु खोज्दै आएको राक्षसनीले टाढैवाट एकलै बच्चासंगै रहेको देखि वैगले उनीतिर आईन् । टाढा देखि नै राक्षसनी दौडिडै आईरहेको देखेर स्वामि चाँडै आउनुस ! बच्चा खाने राक्षसनी दौडेर आउदैछिन् ।” भन्दै आतीएर आफ्नो पति आउन्जेल कुर्न नसकि बच्चा बोकेर जेतवन विहार भित्र पसिन् । उक्त अवस्थामा बुद्ध परिषदलाई धर्मोपदेश गदै हुनहुन्यो । अनि उक्त आईमाईले आफ्नो छोरालाई भगवानको चरणमा राख्दै “भो भगवन ! यो बच्चा तपाईंको चरणमा अपर्ण गरिसके । यसको प्राण रक्षा गरिदिनुस् ।” उता राक्षसनी पनि हत्तार हत्तार विहार भित्र छिन्न प्रयास गरेतापनि द्वारपाल ‘सुमन’ देवताले भित्र जान दिएन् । अनि बुद्धले आनन्द भन्तेलाई ती राक्षसनीलाई यहाँ लिएर आउ’ भनि आज्ञा भयो । आनन्द भन्तेले बोलाएर त्याउनु भयो । राक्षसनीलाई देख्नासाथ त्यस आईमाईले “यिनै हुन मेरो बच्चा खान खोज्ने” भनेर देखाईन् । अनि बुद्धले त्यस आइमाईलाई तिमी डराउनु पैर्नै भनेर सान्त्वना दिई राक्षसनीलाई सोष्टुभयो किन तिमीले यसो गरेको ? यदि तिमीहरु आज मेरो सामुन्ने नआएको भए अझ तिमीहरुको शत्रुता कल्प कल्पान्तरसम्म चलिरहने थियो । वैरभावले वैर कहिन्तै शान्त हुदैन । अवैर भावले नै वैरभाव शान्त हुन्दै । यो सनातन धर्म हो । भनेर उपदेश दिनु भयो । त्यस धर्मोपदेश सुनेर राक्षसनी श्रोतापन्न भयो । अनी बुद्धले “तिमो बच्चा उनको हातमा देउ” भनी त्यस आइमाईलाई भन्नु भयो । उनले “भन्ने ! मलाई त डर लाग्छ । भनी उत्तर दिइन् । बुद्धले अब डराउनु पैर्नैन । उनीबाट

अब केहि खतरा छैन भनेर सम्फाउनु भयो । उनले बच्चा राक्षसनीको हातमा राखिदिइन् । राक्षसनीले पनि बच्चालाई लिई आलिंगन गरी म्वाइ खाई फेरी बच्चा आमालाई नै फिर्ता दिइन् । यसरी दुईवीचको घृणा-वैरभाव बुद्धको कारण अन्तभए पनि बुद्ध जस्ता महान व्यक्तिको अभावमा कर्तिका विच यस्ता घृणा र वैरभाव जन्म जन्मातर सम्म प्रवाह हुँदो हो ! वर्तमान विश्वमा समाजमा घटिरहेका विभिन्न घटनाहरु यस्तै यस्तै कार्य कारणका कियावलि त होइन ?:-

अझ गौतम बुद्ध र देवदत्त स्थविरको रोचक प्रसंगले त भन् अनन्तकालसम्म प्रवाह हुने घृणारूपी मनोभावको स्वरूप छर्लङ्ग हुन्दै । उहाँहरु नाताले दाजु भाई भएता पनि, सिद्धार्थ बुद्ध भईसकेपछि बुद्धको शिष्य भई देवदत्त प्रवजित भएतापनि देवदत्तले बाल्यकाल देखि नै बुद्धलाई सहेन । यस जुनीमा बुद्धलाई मार्नलाई तीनपटकसम्म प्रयत्न गरी अन्तमा आफुले नै मृत्युवरण गर्नुपरेको प्रसंग बुद्ध जीवनीबाट प्रष्ट हुन्दै । यसको कारण बुद्धले अनन्तकाल अगाडिदेखिको घृणा नै हुन् भन्दै घृणाको शूरुवात कहाँबाट भएको हो भन्ने कुरा प्रकाश पाईं सेरिवाणिज जातक कथा खुलाउनु भएको हो ।

एक समय सिद्धार्थ र देवदत्त व्यापारी कुलमा जन्मलाई ठूलो भएपछि सिंगारका सामान र भाडाँ कडाको व्यापारी बने । दुवै व्यापारी साथी बन्यो मिलेर व्यापार गर्दथे । एकदिन दुवैजना मिलेर कुनै एक गाउँमा व्यापार गर्न निस्के । दुवैजना एउटै बाटो भएर जाँदा दुवैको व्यापारमा असर पर्ने भएकोले सल्लाह अनुसार त्यस गाउको भिन्नाभिन्न बाटो हुदै व्यापार गर्न जाने निधो गरे । यसरी व्यापार गर्दै जाँदा देवदत्त एक पूरानो खानदानको घरमा पुगे । जहाँ पहिला धनाद्य परिवर बस्दथ्यो । तर अहिले कुनै कारणले गर्दा गरीब बज्जै र नातिनि मात्र जिवित रहेका थिए । नातिनि अलि तरुणी अवस्थामा पुगिसकी थिईन् । अतः सून्दरता र गरगहनाको ईच्छा पनि बढीरहेको थियो । जब नातिनिले धेरै कर गरेपछि त्यस व्यापारीसंग नातिनिको लाई एक जोडी चुरी दिन अनुरोध गरे सट्टामा पैसा नभएको कारण घरमा भएको पुरानो थाल लिन आग्रह गन्यो । धूलोले करिव काले भैसकेको थाल नियालेर हेयो । सुनको जस्तै लागेर कोट्याएर हेच्यो । सुन नै हो भन्ने थाहा पाएपछि सितैमा लिने लोभले गर्दा केहि काम नलाग्ने भाँडो भनि प्याक्कै चुरी दिन नसक्ने वतायो । कर्ति याचना गर्दा पनि नमानेपछि निरास हुदै त्यो थाल उठाएर

घरभित्र लगे । तर नातिनि भने रुदै थिई । यसकै अन्तरालमा सिद्धार्थ पनि व्यापार गर्दै त्यही घरमा आईपुग्यो । नातिनिको ईच्छा फेरी जाग्यो । बज्यैलाई कर गरिन् । बज्यैले गाली गरिन् । तर नातिनिले अधिको व्यापारी भन्ना अहिलेको व्यापारी अति सीधा, शान्त र करुणास्वभावको देखिन्छ । त्यसैले उसले त केहि दिन मान्छ होला भने कुरा सुनाई बज्यैलाई जिदि गरिन् । केहि नलागेपछि बज्यैले सिद्धै हामी कहाँ एउटा पुरानो थाल छ अरु दिने केहि छैन । अधि एकजना व्यापारी आएको थियो । उसले त काम नलाग्ने भनि हप्काएर फालेर गयो । यो बच्चाको ईच्छालाई पूरागरिदिन सक्छ्यो भने यो थाल लिएर उनलाई एक जोडी चुरी दिन अनुरोध गरिन् ।

जब व्यापारीले थालको निरक्षण गर्यो । उसले यो सुनको थाल हो । यसको मूल्य धेरै छ । त्यति मूल्य मसंग छैन ।” यस कुराले उनीहरुलाई लाग्यो कि उसले ठट्टा गर्दैछ र त्यस भनाईमा विश्वास गरेन । र त्यो थाल लिई नातिनिको ईच्छा पूरागरिदिन मात्र आग्रह गरिन् । तब उसले फर्किनलाई चाहिने बाटो खर्च मात्र लिई आफुसंग भएको सबै सामान र पैसा त्यहीं छोडेर त्यो थाल मात्र बोकेर चाँडै खोला तिर लाग्यो । किनकी त्यस गाँउमा आउन जान एउटा खोला तरेर आउनु जानु पर्दथ्यो । उसलाई थाहा थियो कि पहिले आएको व्यापारी उसकै साथी हो र उ कपटी र कन्जूस छ ।

केहि समय नवितै फेरी पहिलेको व्यापारी त्यही घरमा आएर भन्न थाल्यो “खै बज्यै ! अधि दिएको थाल देउ म तिम्हो नातिनिको लागी चूरा दिन्छु । तिम्हो नातिनि अधि रोएको देखेर दया जागेर आयो ।” तब दुबैजना वाहिर आएर उसलाई सबै वृतान्त सुनाई खुब गाली गरेर पठायो । जब सुनको थाल आफ्नो हातबाट उम्हेको चाल पायो, लोभले जलन थाल्यो । त्यहीं वर्वाराउन थाल्यो । त्यस जलनले पागल जस्तै भएको त्यो व्यापारी आफ्नो सबै सामान र पैसा त्यहीं छोडेर साथी व्यापारी भेड्नाउन कुदून पुग्यो । जब उ नदी कीनारामा पुग्यो । उसले देख्यो कि साथी नौकामा बसेर नदी पार गरिरहेछ । उसले साथीलाई बोलायो, तर्सायो, थर्कायो । तर ती व्यापारीको आदेशले माझीले नौका फिर्ता ल्याएन । जब उसले महशुस गन्यो कि अब त्यो सुनको थाल उसले प्राप्त गर्न सक्दैन तब मनमा जलन बढ्यो र भन्न थाल्यो म तिमीलाई कहिल्यै छोडिन, बाँकि राखिन । यसरी वरबराउदै जलनको पीडा सहन नसकी छटपटाएका त्यो व्यापारीले त्यहिं मृत्युवरण गरे ।

त्यस जन्म देखि शुरु भएको वैर र धृणा अनन्त कालसम्म रही उच्च ज्ञान हासिल गरेको यस जन्मभा पनि टुगिएन । यसर्थ प्रेम मात्र होइन धृणा पनि उपादान (घनिभूत) भई जन्म

जन्मान्तरसम्म पनि प्रवाह हुँदै जान्छ भन्ने तथ्य प्रष्टाउँछ ।

अतः मोह, माया, धृणा, द्वेष जस्ता मानसिक विकारहरुलाई मनमा घनिभूत हुन नदिई क्रमश मनबाट हटाउनु नै यर्थाधमा वास्तविक सुख-शान्ति प्राप्तिका आधार बन्दछ । जिवन कालमा यदि ती कुराहरुको आवश्यकता पर्दछ भने पनि सन्तुलित रूपमा सदुपयोग गर्नु तै बुद्धिमानी हुनेछ ।

शान्तिको वेदना

-कोसिला अधिकारी

महामञ्जुसिरी उच्च मायि

आउन त मन थियो तर समयले साथ दिएन,
भन्न तः मन थियो तर मुखबाट वाक्य फुटेन ।
के गरी दुःख पोखाँ खै म तिमीलाई,
तिमीले बाटो थुन्यौ म आउनलाई ॥

तर पनि म गर्वसाथ भन्छु हे ! नेपाली,
आउँछ त्यो दिन दियोमा दिपावली ।
फाट्छ कालो बादल सधै धाम लागि ।
असल बाटो हिँड ! जान्छ अशान्ति आफै भागी ॥
अरुको दुःखमा नाच्नेको भलो हुँदैन,
पुर्खांको रगत त्यसै खेर जादैन ।
आउँछु म, कुनै दिन भाग्यले साथ दिए,
नेपालीहरुले मेरो मर्म बुझि दिए ॥

त्यसैले म फेरी सबैलाई भन्छु,
त्याग हत्या र हिंसा यससंग म हरेस खान्छु ।
म सधै नेपालीको भलो चाहन्छु ।
नेपालीले हत्या त्यागे गौरब गाथा गाउँथे,
हिमचुलिको मुस्कानसंगै सधै मुस्कुराउथे ।

शोक सभा सम्पन्न

काठमाण्डौ:- गणबहाल बिहारमा दिवंगत हुनुभएका संघनायक सुबोधानन्द महास्थविरको धम्मविजय पदनम् गणविहारले आचार्य भिक्षु कुमार कास्यप महास्थविरको आतिथ्यमा शोक सभा सम्पन्न गरिएको छ ।

“मैत्रि करुणा आज कहाँ गए ”

- रत्न माया मगर, हाल काठमाण्डौ

शान्ति

-राज शाक्य चाकुपाट, यल

सालै पिच्छे दोहोरिन्छन् ,
जन्म सम्बोधि र महापरिनिर्वाण दिवस् ।
बैशाष पूर्णिमाको दिन फेरी
नेपालको महान गौतम बुद्ध सपुत जन्म लिएर ,
आउदैन कसैगरी ।

बुद्ध एक महान शान्तिनायक अहिले देखिदैनौ
कुना काञ्चा खोजेर पनि आज भेटिदैन ,
अशान्तिले स्वयम्भू र लुम्बिनि भुल थाले ।
बुद्धको निशाना बौद्ध गुम्बा विहार पनि भुल थाले ।

बुद्ध जन्मभएको देश युद्धस्थल भयो ,
जतातै अशान्तिको उत्सव मनाइयो ।
सबै साँडे गोरु मात्र भए ,
मैत्रि करुणा पनि आज कहाँ गए ।
शान्तिको परेवा पनि अशान्तिले मारिदिए,
एउटै आमाका सन्तान मारामार भइदिए ।
आउ बुद्ध ! आमाको सन्तानलाई मिलन गराउ फेरी ,
भुल्ने छैनौ बुद्धको उपदेश कसैगरी ।
हे ! बुद्ध एक फेर जन्मेर आउन ,
शान्तिको सन्देश सुनाउन ॥

हिंसायागु घातक कार्यं
सुख शान्तिया आभास मदु ।
हिंसा हे जक खः शान्ति हइमह,
मेगु छु हे विकल्प मदु ॥

मयो गथे थःत दुःख वइगु,
वथे परयात नं यइमखु ।
ममता समताया पुसा मट्वेकं,
शान्तिया स्वाँ देशय् त्वइमखु ॥

शान्ति-स्वाँया पुसा त्वेकेत,
यायमाल थःत पञ्चशीलय् सञ्चित ।
दुष्कर खः तर, मी मछुइकं,
जुइमखु कञ्चन नं सुदीप्त ।

शान्ति पथया कं खः अभिमान,
राग-द्वेष हिंसाया खानी ।
अशान्ति देशय् सुशान्ति हयेत,
न्यनेमाल भीसं बुद्ध-बाणी ॥

अपिल

विगत ३४ वर्ष देखि निरन्तर प्रकाशित भईरहेको नेपालको एक मात्र बौद्ध मासिक पत्रिका विभिन्न स्थानमा वितरण भईरहेका छन् । तर पनि पुराना आजिवन सदस्यहरूलाई प्रयाप्त सूचना र ठेगानाको आधारमा पत्रिका नियमित रूपमा पुऱ्याउन सकेका छैनौ तसर्थ तपाईं आजिवन सदस्यहरूले आफूलाई उपयुक्त स्थानका पत्रिका वितरक सहयोगीहरूमा आ-आफ्नो नाम र ठेगान सू-सूचित गरी पत्रिका लिन आउन हुन आनन्द भूमि परिवार हार्दिक अपिल गर्दछ ।

धन्यवाद

बिश्व शान्तिका नायक महामानव गौतम बुद्ध

- शुसोमना बज्जाचार्य, कक्षा ६
आईडियल मोडेल स्कूल

गौतम बुद्ध विश्व शान्तिका नायक हुन्। आजभन्दा छान्विस सय तीस वर्ष पूर्व वैशाख शुक्ल पूर्णिमाका दिन लुम्बिनी शालोद्यानको शाल बृक्षमुनि सिद्धार्थ गौतमको जन्म भएको थियो। उन्का पिता तथा माता महाराज शुद्धोदन र महामाया देवी थिए। उन्को बाल्यकालको नाम सिद्धार्थ थियो।

प्रजावत्सल महाराज शुद्धोदनले आफ्ना छोरा सिद्धार्थ गौतमलाई कुनै कुराको कमीको महशुस हुन दिएको थिएन र उनको महलको जीवन भोग विलासिताले सजिएको देखिन्थ्यो। यति हुँदाहुँदै पनि सिद्धार्थको मनमा किञ्चित सुखको र सन्तोषको आभास छाएको थिएन र तः उनि जहिले पनि एकान्त प्रिय, शान्त र नम्र स्वभावका देखिन्थ्यो। दुखि प्रति दयालु हुनु सहयोग गर्नमा उनि अगाडि थिए। उनि राजकुमार हुँदाहुँदै पनि उनमा राजसि परिवारको लेस मात्र पनि अभिमान र घमण्ड थिएन तः उनको धेरैभन्दा धेरै मित्रहरु र मिल्ने साथीहरु थियो र सबैसंग मिल्न सक्नु मित्रत्वको व्यवहार गर्नसक्ने जस्ता विलक्षण प्रतिभा थियो सिद्धार्थमा।

यति हुँदा पनि सिद्धार्थको मनमा सुख र सन्तोष थिएन र तः उनी बारम्बार एकान्तमा सोचमग्न भई बस्थे। सिद्धार्थको यस्तो स्वभावबाट शुद्धोदन विचलित हुन्थे र आफ्ना प्रिय पुत्रले राजमहल, राजसि सुख त्यागि सन्यासि जिवन विताउने हुन् कि भन्ने त्रासले चिन्तित थियो। यसैले राजकुमारलाई बन्धनमा राख्नका लागि महाराज शुद्धोदनले आफ्ना सगोत्रिय राजकुमारी यशोधरासंग सिद्धार्थको विवाह सम्पन्न गराइदिए।

महाराज शुद्धोदनले राजकुमारको विवाह पश्चात राजसि सुखबाट राजकुमार किञ्चित अब विचलित हुनेछैन र उ एकान्त

प्रिय हुन्ने छैन भन्ने ढुक्क भएर बसेका थिए अपितु त्यस्तो भएन। राजकुमारमा कुनै परिवर्तन भएको लक्षण देखिएन। जब राजकुमारले देशको भ्रमण गर्ने मनशाय प्रकट गरे राजा अत्यन्त हरित भई कर्मचारिहरुलाई आदेश दिए बाटाधाटामा त्यस्ता कुनै दृश्य नदेखोस् जसबाट मेरा छोराको मनमा उदास र अप्रसन्नताको झलक नआओस् र राज्य सुखमा रमाउन सकोस्।

तर परिणाम त्यस्तो भइदिएन जस्तो महाराजा शुद्धोदनले चाहेको थियो। बाटा बीचमा उन्ले यस्तो बुढो मानिसलाई देखेर अति दुख लायो। रोगी मानिस रोग र पिडाबाट छुटपटाई रहेको दृष्यले मानिसको जीवनको आशालाई मनन गर्नु भयो। र अन्तमा ६ फित बाँसको खम्बामा सेतो कपडाले बेरिएर चार जनाले बोकि लगेको दृष्य देखि दुखित भई मानिसको जीवनको मूल्यलाई अनुमान लगाए।

यी सब घटनाबाट सिद्धार्थलाई दुख लाग्यो र मनमनै प्रश्न गरे ? कि सबैजना यसै हुनेछ ? यस लोकबाट यस्तो हुनबाट कोही मुक्त हुन सक्तैन ?

यस प्रकार मानिसले भोगेका दुखबाट छुट्कारा पाउन र छुट्कारा दिलाउन सक्ने सत्य उत्ता लगाउने अर्थोतका साथ २९ वर्षको उमेरमा दरबार छोडे।

सिद्धार्थ गौतमले एकाग्रता र एकमनले अनेक तरहले कठोर तपस्या गरी ६ वर्ष पश्चात गयाको बोधिबृक्षमुनि वैशाख पूर्णिमाकै दिन बातेऽधिज्ञान प्राप्त गरी बुद्धत्व प्राप्त गर्नु भयो। सिद्धार्थले बुद्धत्व प्राप्ति पछि वहाले अवबोध गरेका चतुरार्थसत्य आर्य अष्टाङ्गिक मार्गका उपदेशका रूपमा आज विश्वभरि फैलिएको छ।

अनुरोध

लेखक विद्वानहरूमा अनुरोध बुद्धधर्म सँग सम्बन्धित समय सापेक्षे सार्वभिक लेख रचनाहरू उपलब्ध गराइदिनु हुन आनन्द भूमि परिवार हरिदिक अनुरोध गर्दछौं।

धन्यवाद

स-साना भाई बहिनीहरु तिमीहरुलाई ज्ञानबद्धक, दिमाग खियाउने वा तिमीहरुको कत्तिको सोच्ने शक्ति र क्षमता रहेछ भन्ने जान्नको लागि अब उपरान्त यस आनन्द भूमि पत्रिकामा हरेक महिनामा एक एकवटा बिना शिर्षकको कथा प्रकाशित गरिने छ । र उक्त बिना शिर्षकको कथालाई सुहाउँदो शिर्षक लेखि पठाउने भाई बहिनीहरुमध्येबाट एक जना भए बार्षिकी पत्रिका प्रदान गरिने छ र तीन जना भएमा चार चार महिनासम्म पत्रिका पुरस्कारको स्वरूप प्रदान गरिने छ ।

सम्पादकीय

बिना शिर्षकको कथा

कुनै एक जङ्गलमा तीन साथीहरु मिलेर बसदथ्यो । तीनिहरु एक आपसमा मिलिजुलि कसैलाई केहि समस्या आइ परेमा आफै समस्या ठानि समाधानको लागि एकले अर्कालाई सहयोग गर्दै सम्झ्या निवारणको लागि छलफल गर्दै जस्तोसुकै समस्या पनि सहज रूपमा समाधान गर्दथर्यो । यसरी तीनिहरुको एका आपसमा भएको सहयोगिको भावना र मित्रबत्त्व व्यवहारले उनिहरुलाई कसैले केहि विगार र हानी पुऱ्याउन सकेको थिएन । जसले गर्दा उनिहरुले त्यस्तो ठूलो कुनै घटनाको सामना गर्नु परेको थिएन । यसरी तै ऊनिहरु मिलिजुलि बिताइ रहेका थिए ।

तर एक दिन उनिहरुलाई सोच्दै नसाचेको घटनाको सामना गर्नु पन्यो । अर्थात उनिहरुको प्यारो मित्र हरिण कुनै दुष्ट शिकारीले तलाउ नजिक विच्छाएर गएको जालमा पानी खान आएका हरिण फस्न पुर्यो शुरुमा मित्रहरुलाई दुख नदिई आफै प्रयाशबाट छुट्ने विचारले फुटक्ने प्रयाश गरेका हरिण भन जालको पासोमा नराम्भरी फस्न पुर्यो । अन्तमा केहि नलागेर बिलाप गर्न लागे । आफ्नो हितैषि मित्रको बिलाप सुनी नजिकै भाडीमा खेलिरहेका काग र कक्षुवा डौडन्दै पोखरी छेउ आए । जब ती दुईमित्रले आफ्ना मित्र हरिण जालमा फसेको देखे, तब उनिहरुले के गर्दा मित्रलाई जालबाट छुटाउन सकिन्द भन्ने बिषयमा छलपल गर्न थाले र के गर्दा बचाउन सकिन्द भन्ने सोच्न थाले । यसै क्रममा कागले आफ्ना दोसो मित्र कक्षुवालाई भन्ने मित्र हाम्रा मित्र हरिणलाई छुटाउन सक्ने तिमी एक जना मात्र छौ । अरुकोहि पनि छैन । तब कक्षुवाले मित्र कागलाई सोधे मित्र अब मैले के गनु पन्यो त: यदि मैले गर्दा हाम्रो मित्रको ज्यान बच्छ भने म यस्तो पुण्य कार्य किन नगरु? तब कागले भन्ने मित्र तिमीसंग बलियो दाँत छ, तसर्थ जाल काट्ने गर्नु, म त्यस शिकारीको घरमा गएर जति हुन्छ त्यति ढिला यहाँ आइपुग्ने उपाए गर्दछु । हुन्छ मित्र तपाईंले त्यस्तै गर्नु म जति सक्दै छिटो यस जाललाई काटदछ्यु ।

तब काग शिकारीको घरछेउ रुखनेर गएर बसे, विहान फिसमिसेमै शिकारी उठि आफुले थापेको जालमा कुनै मोट्टोघाटो जनावर फस्यो होला मलाई तीन चार दिनको लागि अब दुख गर्नु पर्दैन भन्ने सपनाको जालो बुन्दै घरबाट बाहिरमात्र के

निस्केको थियो रुखमा बसेका काग कराउदै उडेर आई शिकारीको मुखमा पखेटाले हान्दै उडेर गए । शिकारी पनि विहान विहानै काग कराएर साइटै विगारी दियो, लक्षण लाग्यो भन्दै घर भित्र पसि सुन्न गए । एक दुई घण्टाको विश्राम पछि अब तः भयो जानु पन्यो भनी घरबाट निस्कन लागदा शिकारीले विचार गरेकि अघि अगाडिको ढोकाबाट जाँदा अलक्षण लागेको थियो, अब पछाडिको ढोकाबाट जानु पन्यो भनी पछाडिबाट निस्क्ये । काग पनि त्यहि दाउमा कुरेर बसेका थिए, जब शिकारी निस्केको देखे फेरी पहिला भै कराउदै उडेर आई शिकारीको मुखमा पखेटाले हान्दै उडेर गए । शिकारी पनि दोसो पटक पनि अलक्षण काग कराउदै मुखैमा हानेर उडेर गए, “अलक्षणा कागले मेरो साइटै विगारी दियो अलक्षणा काग” भन्दै फेरी घर भित्र गए । पुन एक निद्रा निदाएर अब त विहान भइसक्यो घाम पनि भुलिक्सक्यो जानु पन्यो भनि घरबाट निस्के ।

जब तेस्रो पटक शिकारी घरबाट निस्केको देखे काग बायु वेगद्वारा उद्धै आफ्ना मित्रहरु कहाँ आएर शिकारी घरबाट निस्केको खबर सुनाए । यतिज्जेलसम्ममा कक्षुवाले पनि जालको सबै पासोहरु काटि एक दुएवटामात्र काट्न बाँकि काटिरहेको थियो । जब टाढैबाट शिकारी आइरहेको देखे कागले कराउदै कक्षुवालाई र हरिणलाई भाग्न संकेट दिए, त्यतिबेला बाँकि भएको एक दुईपासो आफैले बलले चुंडालेर हरिण भागे, कक्षुवा पनि विस्तारै, विस्तारै घिसन्दै नजिकको तलाउनेर गए । तर पासो काट्दा काट्दा मुखभरी रगतै रगता भई थाकेका कक्षुवा आफ्नो गन्तव्य पुग्नु अगावै शिकारीले भेट्टाए । विहान घरबाट निस्कनु अगाडि आफुले बुनेको सपना अहिले रितो भाँडो देख्नु पर्दा किशारीलाई कक्षुवा भएपनि सान्त्वनाको रूपमा भोलामा हाले भागेका हरिणले पछाडि फर्कि हेर्दा आफ्नो ज्यान बचाउने मित्रको ज्यान खटरामा परेको देखि केहि त गर्नु पन्यो भन्ने सोचि थकाएका भै हरिण त्यहिं बसे एता कक्षुवालाई भोलामा राखेर भुण्ड्याएका शिकारीले हरिणको चाल देखि अब यसलाई पनि शिकार गर्न पाए तः भन्ने सोचि हरिणलाई पिछा गने थाले हरिण पनि थकाएका भै घिसन्दै घिसन्दै विस्तार अघि वढे, जब शिकारी नजिकै आइपुगे शिकारीले पछ्याउने तरिकाले विस्तारै

डौडन थाले । जब शिकारीलाई कक्षुवा राखेको ठाउँ भन्दा निकै टाढा ल्याएको थाहापाए । तब हरिण वेगले डौडेर अकेंवाट कक्षुवा राखेको रुखमा आई आफ्नो सिंगले भोला भारि गाँठि फुकाल लागे काग रुखमा बसी शिकारी आउने प्रतिक्षा गर्न थाले ।

हरिणलाई लखेटेर थकित भई फर्केका शिकारीलाई देखा साथ कागले कराएर संकेट गरे त्यसबेलासम्म हरिणले गाँठो

- १) शिर्षक लेखेर पठाउँदा अनिवार्य रूपमा आनन्द भूमि पत्रिकाको कुन अङ्गमा प्रकाशित भएको हो सो अङ्गको बाहिरी कभरको नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका आनन्द भूमि, बर्ष र अङ्ग समेत काटेर यस लागो सहित कुपन नतिथ गरेर पठाउनु होला ।
- २) शिर्षक ३ महिना भित्र आइपुग्नु पर्नेछ ।
- ३) नाम र ठेगाना स्पष्टसँग खुलेको हुनुपर्छ ।

धन्यवाद

कथाको शिर्सक .....

नाम:-

कक्षा-

ठेगाना:-

विद्यालयको नाम:-

निरन्तरताको लागि तथा विहारको कार्यविधिको लागि सबैको सहयोगको अपेक्षा राख्नुभई सबैलाई धन्यवाद ज्ञापन पनि गर्नु हुदै कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो ।

२५५० औं बुद्धपूर्णिमा । २५५० औं बुद्धजयन्ती समारोह समिति अन्तर्गत धर्मदेशना तथा प्रचार प्रसार उपसमितिका संयोजक मिक्षु संघरक्षित "सद्गम कोविद"को समाप्तित्वमा यहाँको आनन्दकृती विहारमा पहिलोपटक नेपालका वरिष्ठ कलाकारहरुलाई सहभागी गराएर "चित्रकला कार्यशाला" सम्पन्न गरिएको छ । नेपालका वरिष्ठ २५ जना कलाकारहरुद्वारा कोरिएको सो चित्रहरुलाई बुद्धजयन्तीका दिन आनन्दकृती विहार तथा सार्वजनिक बौद्ध सभा भएको टुङ्गेखेलमा प्रदर्शनी गरिएको थियो । ती कलाकारहरुलाई ज्येष्ठको १३ गते शनिवार भुद्धेल, भगवान् पाउस्तिथ आनन्द भूवन विहारमा आयोजित समारोहमा प्रमुख अतिथि श्रद्धेय मिक्षु अश्वघोष महास्थविरद्वारा प्रशंसापत्र प्रदान गरिनुको साथै बृहद् चित्रकला प्रवर्शनी पनि सम्पन्न गरिएको थियो ।

धरहरामा बौद्ध भण्डोत्तोलन

२५५० औं बुद्धपूर्णिमा । २५५० औं विशेष बुद्धपूर्णिकाको क्रममा धर्मदेशना तथा प्रचार प्रसार उपसमितिद्वारा धरहरा परिवर्तसंग मिलेर बुद्धजयन्तीकै शुभप्रभातमा धरहराको बार्दीलीबाट ढूलो बौद्ध भण्डा फहराउने कार्य सम्पन्न भयो । धरहराको छाहीरीमा सम्पन्न समारोहमा मिक्षु संघरक्षितद्वारा शीलप्रार्थना तथा धर्मदेशना भएको थियो । समारोहमा धरहराका प्रोपाइटर संजिव तुलाधरले आफ्नो मन्त्रव्य राख्नभएको

फुकाल भ्याएर कक्षुवा विस्तारै पोखरीमा डुब्लुकि लगाईसकेका थिए र शरिण पनि आफ्नो सुरक्षाको लागि ठाउँ रोजिसकेको थियो । जब थकित शिकारीले खालि भोलामात्र देखे आफ्नो पुरुरोमा हात राख्दै आफ्नो भाग्यलाई धिक्कान थाले ।

यसरी काग, कक्षुवा र हरिण तीन मित्रहरु यसरी नै मेलमिलाप भई बाँकि जीवन सुख पूर्वक बिताए ।

थियो भने शैलेश बरेजुद्वारा कार्यक्रम संचालन भएको थियो ।

पीस अर्वाङ्ग विभूषित

युनिभर्सल पीस फेडरेसन, नेपाल च्याप्टरले हालै शान्तिको लागि गरेको योगदानको कदर गर्दै एक समारोह आयोजना गरि समाख्य श्री सुवास नेम्बाङ्को हातबाट पीस अर्वाङ्गले विभूषित गरि एको समाचार छ । त्यसमा आचार्य मिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, मिक्षु कोण्डञ्च, अनगारिक धर्मवाति, अ. सुजाता उक्त पीस अर्वाङ्गबाट विभूषित हुनुभएको खबर छ । उक्त कार्यक्रम पीस एम्बेसी नक्सालमा सम्पन्न गरिएको थियो ।

महायोगी रिन्पोछे पदद्वारा विभूषित

नेपाललाई आफ्नो मूल कर्मभूमि बनाई बुद्धशासन तथा सत्त्वको हितका निमित्त जीवन अर्पण गरिराखेका तिव्वतको बुद्धरूपका प्रमुख परम्पराहरूमध्ये साक्या परम्पराको एक प्रमुख शाखा द्वारा सम्प्रदायका २६औं गद्दीधारी बयोबृद्ध महोपाध्याय परमपूज्य श्री चोबये द्वीचेन् रि न्पोछेज्ञूले आफ्नो निर्देशनमा स्वनिवासमा विगत ११ वर्षदर्शि वज्रायान विपश्यनाको साधनामा गुफावासमा रहनुभएका आफ्ना शिष्य आचार्य श्रीधर राणाज्युलाई आफ्नो भावनाको अभिसमय लाभ गर्दै गहिराइमा पुरोको लक्षणहरू स्पष्ट हुदै आएकोले हृदयदेखि नै प्रसन्नता व्यक्त गर्दै प्रशंसासहित 'महायोगी श्रीधर राणा रिन्पोछे' भन्ने अति विशिष्ट सम्मानद्वारा औपचारिक रूपमा विभूषित गर्नुभएको कुरा सबैलाई सहर्ष जानकारी गराउन चाहन्दै । ■

डा. सानुभाईज्यूले लेखकी खण्डन

- आचार्य धर्म बद्र (श्रीधर राणा)

डा. सानुभाईज्यूले त्यहीं उद्धृत गर्नुभएको बुद्धको भनाई, “जसले धर्मलाई देख्छ उसले मलाई देख्छ”, वक्कलिलाई भनिएको वचन हो र यसले धेरै गहिरो अर्थ राख्दछ। यसले स्वतः स्पष्ट पार्छ कि सांच्चिकै बुद्ध भनेको उहाँको भौतिक रूपभन्दा पनि ‘धर्म’ हो र यहाँ ‘धर्म’ भनेको केवल बुद्धका वचन होइनन्, यो धर्म त साक्षात्कार गरिएको धर्म याने ‘अधिगम धर्म’ अथवा ‘प्रतिपत्ति धर्म’ हो, नन्तर त किताब या बुद्धका शब्दहरू देख्ने या कण्ठस्थ पार्ने जो कोहीले पनि बुद्धलाई देखेको भन्नुपर्ने हुन जान्छ, र ग्रन्थधूरहरूले मात्र पनि पुग्ने र विदर्शणाधूरहरूको आवश्यकै नपर्ने स्थिति हुनेछ। त्यहाँ भगवान्ले साक्षात्कार गरिएको धर्मलाई नै आफ्नो वास्तविक स्वरूप भन्नुभएको हो। कोरा वचनहरूमा भर नपरेर त्यसको अर्थमा भर पर्नुपर्छ भन्ने उहाँको भनाइले पनि (अर्थ: प्रतिशरणं न व्यञ्जनम्) यसलाई पुष्टि गर्दछ। त्यसले बुद्धको वास्तविक काय धर्मकाय (साक्षात्कार गरिएको परमार्थ धर्म या धर्मधातु) हो र यो त अहिले पनि छ। त्यसले शाक्यमुनि बुद्धको निर्माणकाय (भौतिक शरीर) नभए पनि उहाँको उक्त धर्मकायलाई अहिले पनि साक्षात्कार गर्न सकिन्दछ। नन्तर त उहाँले वक्कलिलाई भनेको कुरा नै अर्थहीन हुन जान्छ। बुद्धतत्त्वको अभिधर्मावतारमा भनिएको वचन “खयमत्तं न निव्वानीति वत्तव्वं” (क्षयमात्र हुनुलाई निर्वाण भन्न मिल्दैन) ले पनि यो कुरालाई संकेत गर्दछ।

यस सन्दर्भमा प्रो. लालमणि जोशीले लेख्नुभएको छ,

“केही आधुनिक लेखकहरूले विश्वास गर्न रुचाउने त्रिकाय व्यवस्था पछिको महायानले गरेको सूजना हो” भन्ने धारणा पूर्ण रूपमा ठीक होइन। महायानका गुरुहरूले पहिलेदेखि नै भइराखेका सूत्रहरूमा भेटिने विचारहरूलाई केवल सुव्यवस्थित र दार्शनीकृत (phylosophized) गरेका मात्र हुन्।

हामीले देख्दौँ कि पालि निकायले धर्मकायलाई देश, काल, र घटनाहरूबाट पूर्णरूपले परको परमार्थ सत्यको रूपमा बताएको छ। यो धर्मकायलाई पछि लोकोत्तर सिद्धान्त (metaphysical principle) को रूपमा सुव्यवस्थित ढगले व्याख्या गरिएको हो। पालि निकायले शाक्यमुनि बुद्धको भौतिक (लौकिक) शरीर याने निर्माणकायको बारेमा बढी चर्चा गर्दछ। तर पालि निकायले नै केरि बुद्ध स्वर्गमा जाँदाखेरि तेजस्वी एवं मायाको जस्तो काय धारण गरेको भनेर सम्भोगकायको बयान गर्दछ। नन्तर कसरी उहाँले देव, मार र ब्रह्माहरूलाई उपदेश दिन र संप्रहर्षित पार्न

सम्भुन्न्यो? यसरी त्रिकायको सिद्धान्तका जराहरू त पहिले देखि नै थेरवादी पिटकहरूमा पनि भएका कुराहरू हुन्। वक्कलिलाई दिएको उपदेशमा ‘पूतिकाय’ भनेर धारण गरिएको शरीरलाई जनाइएको छ भने त्यो भिक्षुलाई परमार्थकाय (धर्मकाय) मा ध्यान दिन सल्लाह दिएको छ। हामीले अधि देखे भै, महापरिनिव्वान सुत्तले भन्दछ कि बुद्धका मनोनिमित कायहरूको रूप-आकृति र स्वर उहाँका देवलोकका श्रोताहरूको जस्तै थियो। ती श्रोताहरूलाई थाहा हुनैनथ्यो कि एक मानिस बोलिराखेको छ या एक देव। यो नै सम्भोगकायको अवधारणाको बीज थियो।” (Lalmani Joshi, *Discerning the Buddha*, 1983, pp. 200, 201)।

अर्को कुरा, सानुभाईज्यूले बुद्धधर्ममा विकृतिको शुरुआत बुद्धका विनयसंग असन्तुष्ट एक भिक्षु सुभद्रको अभिव्यक्तिदेखि भित्रिन खोजेको र पछि आएर महासाधिक आदिवाट भित्रिसकेको भन्ने अभिप्राय दिन खोज्नुभएको छ। यहाँनेर मसिनो कुरा के स्पष्ट हुनु वाच्छनीय छ भने सुभद्रको अभिव्यक्ति बुद्ध स्वयंले दिएका विनय प्रतिको असन्तोष हो। तर महासाधिक, सर्वास्तिवाद आदिको मतभेद बुद्ध स्वयंको विनय या वचनप्रति होइन। यो त बुद्धका वचनलाई स्वीकाररै चलेका पक्षहरूको बीच वचनको व्याख्या र अभिप्रायको विषयमा र केही दार्शनिक पक्षहरूमा भएको भेद हो। महासाधिक आदि सबै निकायका विनयहरू थिए जो बुद्धवचन अनुसारकै थिए। अझ महासाधिक र मूलसर्वास्तिवादी विनय (जुन अद्यापि तिब्बती परम्परामा कायमै छ) स्थविरवादी विनयभन्दा पनि पुरानो हो (Nalinaksha Dutta; *Buddhist Sects in India*; 1998 edition; pp. 30)। उनीहरूले बुद्धको वचनमा श्रद्धा राख्नमा, त्यस अनुसार चलनमा र विनय पालनामा उत्तिकै जोड दिन्ये। त्यसैले यी दुई कुराको तुलना र सम्बन्ध हुनैन।

डा. सानुभाईले अठार निकायको परिचय दिनको लागि प्रस्तुत गर्नुभएको तालिका कथावत्युबाट बलदेवले उद्धृत गरेको तालिका हो। निष्पक्ष विवेचना गर्ने दृष्टिले हेदाखेरि उहाँले थेरवादालाई मूल र प्रामाणिक देखाउनको लागि कथावत्युको तालिकालाई मात्र आधार मान्न नमिले भएपनि त्यही तालिकालाई मात्र प्रस्तुत गर्नुभएको छ जो पक्षपातपूर्ण देखिन्छ। त्यो तालिकामा स्थविरवाद नै अहिलेको थेरवाद हो भने अभिप्राय छ, (यहाँनेर यो पनि स्मरणीय छ कि कथावत्युमा त्यो तालिका पछि थपिएको हो) जब कि उहाँले वारम्बार उद्धृत गरेको 2500 Years of

Buddhism मा पृष्ठ ९८ पछि दिइएको तालिका र वसुमित्र, विनीतदेव एवं भव्यले दिएका तालिकाहरूको पनि उहाँले आधार लिनुपर्याँ र निष्कर्ष दिनुपर्याँ । तर उहाँले त्यो गर्नुभएन किनकि ती तालिकाहरूमा थेरवादलाई पछिको प्रशाखाको रूपमा देखाइएको छ । यसले उहाँको प्रस्तुतिलाई पूर्वाग्रहयुक्त सिद्ध गर्दछ जुन कुरा शोधमूलक लेखमा नदेखिनुपर्याँ ।

डा. ज्यूले स्थिविरवादलाई होच्चाउने उद्देश्यले ईश्वी संवत्का पहिलो शाताव्दीमा महायान सम्प्रदायको उदय भएको थियो भन्नुभएको छ र यो निष्कर्ष वास्तवमा बौद्ध इतिहासमै आजसम्म नभेटिएको निकै नयाँ निष्कर्ष हो, तर यसको के प्रमाण छ, भनेर हेने हो भने यो निराधार एवं फजूलको कुरा देखिन आउँछ, किनकि महायानको कुनै सूत्र या शास्त्रले थेरवाद या अर्भै स्थिविरवादलाई नै पनि होच्चाएको या खण्डनै पनि गरेको पाइँदैन । सानुभाइज्यूले सद्धर्मपुण्डरीक सूत्रको र प्रज्ञापारमिताको शास्त्र (अभिसमयालडार आलोक) को उदाहरण त दिनुभयो तर त्यहाँ कहीं पनि स्थिविरवादलाई या थेरवादलाई होच्चाइएको छैन । त्यहाँ त समग्र श्रावकयानको मार्ग बोधिसत्त्वयानको भन्दा लक्ष्यको हिसाबले तल्लो देखाइएको छ र त्यही सन्दर्भले मात्र 'हीनयान' भनिएको छ । अठार निकायहरूमा विभक्त भएको श्रावकयानको एक मात्र प्रतिनिधि अहिलेको थेरवादले गर्ने सम्भावना नै हुँदैन, तर पनि सानुभाइज्यूले हठात् श्रावकयान भनेकै स्थिविरवाद मात्र र त्यो पनि अहिलेको थेरवाद हो भने विश्वास गर्नुभएको छ । जब कि कुनै पनि महायान सूत्रले स्थिविरवादको खासै खण्डन गरेका छैनन् । बरू सर्वास्तिवादसंग महायानको दार्शनिक विवाद रहेको (त्यो पनि व्याख्याप्रणालीमा) देखिन्छ ।

अर्को भन्न महत्वपूर्ण त्रुटि के छ भने उहाँले सद्धर्मपुण्डरीक सूत्रलाई महायानको पहिलो सूत्र भन्नुभएको छ जुन अत्यन्त निराधार र अहिलेसम्मको बौद्ध अध्ययनको इतिहासमा करै पनि सिद्ध नभएको कुरा हो । पूर्वशैल र अपरशैलका प्राकृत भाषामा आ-आफ्नै प्रज्ञापारमिता सूत्रहरू थिए भने कुराको उल्लेख तिब्बती परम्परामा पाइन्छ (Nalinaksha Dutta; *Buddhist Sects in India*; 1998 edition; pp. 254-255) । यो तथ्यलाई अमान्य सिद्ध गर्ने अर्को प्रमाण अहिलेसम्म फेला नपरेको हुनाले यसलाई हामीले पनि मान्न सकिन्छ । कथावत्थुमा पूर्वशैल र अपरशैलका केही कुराहरूमा खण्डन गरिनुले यी दुई निकायहरू कथावत्थु लेख्ने विभज्यवादीभन्दा पनि पहिलेका थिए भने स्पष्टै देखिन्छ । त्यसकारण, प्राकृत प्रज्ञापारमिताको अस्तित्व मोटामोटी रूपमा अशोकका पालाभन्दा (ईशापूर्व ३०७) पनि थेरै अधिदेखि भइसकेको स्वतः देखिन्छ । नलिनाक्ष दत्तले भन्नुभएको छ कि, "According to the Sautrantic tradition, Astasahasrika (Prajnaparamita) was the earliest text to contain

Mahayana teachings." अर्थात्, सौत्रान्तिक परम्परा अनुसार अष्टसाहस्रिका (प्रज्ञापारमिता) महायानका शिक्षाहरू भएको सबभन्दा पुरानो ग्रन्थ हो । त्यस्तै, उहाँकै भनाइ छ, "...that it can be as early as the 1st century BC" । प्राध्यापक डा. एडवर्ड कोञ्जेको संग्रहालयमा ई. पू. ५० मा लेखिएको प्रज्ञापारमिता सूत्र सुरक्षित छ जब कि पालि सुत्तहरू लेखिएको त्योभन्दा केवल ३० वर्ष अधि ई. पू. ८० मा राजा वट्टगामीनीका पालामा मात्र हो । यसले स्पष्टसंग देखाउँछ कि पालि सुत्तहरू र महायानको प्रज्ञापारमिता सूत्रको लेखनकालमा खासै ठूलो अन्तर छैन र महायान दर्शनलाई प्रतिपादन गर्ने पहिलो सूत्र प्रज्ञापारमिता हो । यी तथ्यहरूलाई गुमराहमा राखेर सानुभाइज्यूले सद्धर्मपुण्डरीकलाई महायानको पहिलो सूत्र भनेर ठोकुवा गर्नु या त पूर्वाग्रहले युक्त हुनु हो या त अध्ययनकै कमी हो । तर एक विचावारिधि गरिसकेको विद्वान्को अध्ययनमा कमी भन्न त हामी सक्वैदैनौ ।

महायानको प्रज्ञापारमिता सूत्रमा श्रावकयानलाई होच्चाउने गरी लेखिएको कुरा आउँदैन । अभिसमयालंकार-आलोक त भदन्त हरिभद्रको व्याख्या शास्त्र हो र शास्त्रमा आ-आफ्नो व्याख्याप्रणाली (hermeneutics) हुन्छ । महायानभित्रै पनि विभिन्न व्याख्याप्रणालीहरू छन् र त्यो अस्वाभाविक होइन । व्याख्याप्रणालीमा अन्तर नै नहुने भए त श्रावकयानका १८ देखि २४ निकाय नै किन वन्ये ? जहाँसम्म सद्धर्मपुण्डरीकमा बुद्धत्व र अर्हत्वलाई एकभन्दा अर्को उच्च देखाइएको सवाल छ, त्यो व्याख्याप्रणाली हो र महायानमा सम्यक्सम्बुद्धता नै मूल लक्ष्य भएकोले त्यसका व्याख्याप्रणालीहरूमा अर्हत्वभन्दा बुद्धत्व विशिष्ट मानिनु स्वाभाविक नै हुन आउँछ । त्यो भन्दैमा थेरवाद व्याख्याप्रणालीलाई मात्र शुद्ध र अविकृत एवं महायान व्याख्याप्रणालीलाई विकृत र अशुद्ध कसरी मान्न सकिन्छ ? यी दुवैका आ-आफ्नै लक्ष्य छन् र उचित नै छन् । अझ श्रावकयान या थेरवादै अनुसार पनि अर्हत्वभन्दा पनि सम्यक्सम्बुद्धत्व विशिष्टै छ भन्ने त हामी सबैलाई थाहा भएकै कुरा हो ।

अर्को कुरा, माध्यमिक (शून्यवाद) दर्शनलाई सानुभाइज्यूले कुनै एक शाखा बनाइदिनुभएको छ । वास्तवमा माध्यमिक दर्शन त समग्र महायानको आफ्नो दर्शन नै हो । बुद्धधर्मको विशुद्ध शाखा-प्रशाखा केही होइन ।

यसमा हामीले आनन्दभूमिको वर्ष ३३ अड्ड ४ (श्रावणपूर्णिमा) मा प्रकाशित लेखका बँडाहरूको विवेचना गर्दैछौं ।

उहाँले "महायान सम्प्रदायको विकास भएपछि यसले स्थिविरवादलाई नीचा देखाउने मात्र प्रयास गरेको होइन बल्की शाक्यमुनि बुद्धलाई ऐतिहासिकबाट पौराणिक रूप दिई

भक्तिपरम्पराको पनि विकास गरे” भनेर लेखुभएको छ र “बुद्धलाई सर्वशक्तिमान् परमात्मा आदिबुद्धको अवतारको रूपमा पनि प्रस्तुत गरे” भन्नुभएको छ । यो सिद्ध गर्न उहाँले ऐयास्वामीको *Later Modifications of Buddhism: Approach to Hinduism* बाट उद्धरण गर्नुभएको छ ।

तर भारतवर्षमा सबभन्दा पहिले ऐतिहासिक रूपमा ‘भक्ति’ (पालि ‘भत्ति’) शब्दको प्रयोग भएकै पालि निकायको थेरगाथामा हो (सो भत्तिमा नाम च होति पण्डितो ब्रात्वा च धम्मेसु विसेसि अस्स - खुदक निकाय, कोसिय थेरगाथा) र यो प्रयोग कुनै पनि हिन्दू भक्ति शब्दको प्रयोगभन्दा अधिको हो । दोस्रो कुरा, मजिभम निकाय भद्रलि सुत्तमा शास्ताले श्रद्धा मात्र भएका भिक्षुहरूलाई कानोले आफ्नो एक मात्र आँखालाई रक्षा गरेरै रक्षा गर्नुपर्छ भन्नुभएको छ । त्यस्तै आर्यका सात धन मध्ये श्रद्धा धन पहिलो हुन्छ, पाँच इन्द्रिय मध्ये श्रद्धा इन्द्रिय पहिलो हुन्छ, पाँच बल मध्ये श्रद्धा बल पहिलो हुन्छ । यसबाट के देखिन्छ भने बुद्धले श्रद्धालाई कम महत्त्व दिन्नुभएको छैन । भक्ति त श्रद्धाकै अभिव्यक्ति मात्र हो । त्यसैले, ऐयास्वामीले भन्न खोजे जस्तो बुद्ध धर्म केवल नैतिक सिद्धान्तमा मात्र आधारित देखिँदैन । त्यसमाधि पनि श्रद्धा र भक्तिको समुचित स्थान हुनु तथाकथित नैतिक सिद्धान्तसँग विरुद्ध पनि छैन र त्यसले स्वतःसिद्धै ईश्वरवादलाई निम्नस्थाएको हुनु जरुरी पनि छैन । तर पनि ऐयास्वामी सन् १९५९ भन्दा अधि नै अवकाश प्राप्त गरिसकेका प्राध्यापक थिए र उनले अध्ययन गरेको बुद्धधर्म सम्बन्धी स्रोत मिति पुगिसकेको पुरानो अङ्गल-जर्मन समूहको दृष्टिबाट प्रभावित थियो । त्यसैले उनले आधुनिकतावादी अपचयवादी व्याख्याप्रणालीको आश्रय लिएर त्यो लेख पुरेका हुन् र त्यो धारणालाई अफै पनि आधार मानिराखु डा । सानुभाईज्यूको अपरिपक्वता देखिन आउँछ ।

प्रा. लालमणि जोशीले लेखुभएको छ कि “यी विद्वान्हरूले (पुरानो अङ्गल-जर्मन समूह) बुद्ध भनेका नैतिकता सिकाउने मानव गुरु हुनुहुन्थ्यो भन्ने देखाउन खोजेका थिए र बुद्धका शिक्षाहरूमा भएका नैतिक र युक्तिपरक तत्त्वहरूलाई मात्र जोड दिए । (Lalmani Joshi, *Discerning the Buddha*, 1983, pp. 2) यिनीहरूले आफूलाई सजिलै हुने गरी विर्सिएका छन् कि बुद्धधर्म एक दर्शन, एक मनोविज्ञान, एक नीति र एक विश्लेषणको प्रणाली मात्र नभएर ती सबैभन्दा पनि माथि यो एक सिद्धान्त र अन्तिम मोक्षको एक विधि पनि हो (ibid. pp. 4, 5) । बुद्धधर्मलाई केवल नैतिक प्रणालीको रूपमा अब अध्ययन गरिँदैन । अहिले बौद्ध विद्वान्हरूलाई थाहा भइसकेको छ कि बौद्ध परम्परामा हामीले केवल नैतिकता र दर्शनका कुराहरू मात्र होइन, अपि तु धेरै बहुआयामिक आस्था, बुद्धविषयक ज्ञान, मिथक, भक्ति र

ध्यानसम्बन्धी रहस्यवादलाई पनि हेर्नुपर्ने हुन्छ (ibid. pp. 7) । अहिले पनि पालि, संस्कृत, चिनिया र तिब्बती भाषामा भइहेका सबभन्दा प्राचीन प्रामाणिक बौद्ध धर्मग्रन्थहरूले देखाउँछन् कि बुद्धधर्मको निश्चय गर्न सकिने सम्म पुरानो स्वरूप पनि एक धर्म र दर्शन दुवै थियो, बौद्धिक परिव्राजक र भक्त एवं पवित्र गृहस्थहरू दुवैका लागि पहुँचको कुरा थियो (ibid. pp. 19) । बुद्धका श्रद्धालु अनुयायीहरूको समुदायस्वरूप सबभन्दा पहिलो ‘संघ’ भित्र त्यागी-तपस्वी र सांसारिक व्यक्तिहरू पनि थिए, युक्तितर ढल्केका दार्शनिक र भावुकतातिर ढल्केका श्रद्धालु भक्तजनहरू पनि थिए (ibid. pp. 19) । बुद्धका शिक्षाहरूले यी दुवै थरिका समूहहरूको आवश्यकतालाई ख्याल गरेका थिए र दुवै थरिका बौद्धहरूले नै बौद्ध परम्परालाई बढाउन र फुलाउन-फलाउनमा योगदान गरेका थिए” (ibid. pp. 19) ।

त्यस्तै प्रो. एडवर्ड कोञ्जले भनेका छन् कि, “पालि निकायले बुद्धधर्मको नैतिक पक्षलाई जोड दिन्छ, जुन प्रोटेस्टेन्टहरूका निमित्त सजिलै स्वीकार्य थियो ।” (Conze, Edward; *Thirty Years of Buddhist Studies*, London, 1967, pp.3) । (प्रोटेस्टेन्ट इसाई धर्म मान्ने पुरानो अङ्गल-जर्मन समूहका विद्वान्हरूलाई नैतिक शिक्षा बढी मन पर्यो किनकि प्रोटेस्टेन्ट इसाई धर्ममा नैतिक शिक्षालाई बढी जोड दिइएको छ ।) फ्रान्को-बेल्जियन समूहका बौद्ध विद्वान् फ्रिजोफ शों यसरी सारांशमा व्यक्त गर्दछन्, “बुद्ध धर्म सर्वोत्तम तहका उपायहरूको धर्म हो, अस्थायी उपायहरूको र ती उपायहरूले जसको आध्यात्मिक आहार उपलब्ध गराउनु पर्ने हो ती सत्त्वहरू जस्तै ती उपायहरू पनि विभिन्न थरीका हुनै पर्दछ । तर ती सबैको मन्त्रव्य प्रयोजन उही नै हो, प्रजालाई जागृत गर्नु, जुन सबै नाम र रूपहरूलाई पार गर्ने मोक्षदायक ज्ञान हो” (*In The Track of Buddhism*, trans. from the French by Marco Palis, London, 1968, pp.8) ।

अब हामी प्रमुख थेरवादी देशहरूमा बुद्धधर्मको प्रचीनकालदेखि नै भक्तिको प्राचूर्य थियो भन्ने तथ्यतिर दृष्टि दिईछौ ।

पहिला त खुदक निकायको विमानवत्युमा बुद्धपूजा र बन्दना एवं धूप (स्तूप) र धातुको पूजामा जोड दिइएको छ, विशेष गरी गृहस्थहरूलाई । त्यस्तै खुदक निकायकै अपदानमा अर्हतहरूले आफ्नो पहिले पहिलेका जुनिहरूमा भक्तिपूर्ण चर्याहरू गरेर तै अहिले अङ्गल बन्न सकेको भनेर बताएका कुराहरू पाइन्छन् । त्यहाँ धेरै स्थविरहरूले आफूले पहिले बूद्ध पूजा, बन्दना, बुद्धहरूलाई वस्त्रदान आदि गरेकोले कहिल्यै दुर्गतिमा जान नपरेको र पहिलेका पद्मोत्तर आदि बुद्धहरूले त्यसवेला

सिद्धार्थ गौतमको समयमा क्षीणसाव हुनेछौं भन्ने व्याकरण गरेको जस्ता धेरै कुराहरू उल्लेख गरेका छन्। त्यहाँ शिक्षा दिइएको छ कि व्यक्तिको आफ्नो प्रयास मात्रले पर्याप्त हुँदैन अपि तु अहंत हुनको लागि बुद्धको मार्गादर्शन र कृपा पनि आवश्यक हुन्छ र अहंत्वका इच्छुकहरूले बुद्धलाई पूज्य मान्नु, प्रेम गर्नु र पूजा गर्नु एवं भक्तिपूर्ण चर्याहरू गर्नु आवश्यक हुन्छ। त्यहाँ पूजा, वन्दना, दान, दक्षिणा जस्ता क्रियाहरूबाट भक्ति एवं नम्रतालाई झण्डे पूरापूर जोड दिएको छ र अतीतका बुद्धहरूका धातु, स्तूप आदिको पूजालाई उच्च स्थान दिइएको छ।

विमानवत्थुले भक्तिपूर्ण चर्या र शीललाई नै स्पष्ट रूपमा सिकाएको छ भने अफ राजा अशोकका शिलालेखमा त स्पष्टैसंग भक्तिलाई जोड दिइएको छ, (Zimmer, Heinrich; *Philosophies of India*, London, Routledge and Kegan Paul Ltd, 2nd Imp. 1953, pp.500)।

पदचिन्हहरूमा यस्ता प्रतीकहरू र हीनयान कलामा रित्तो गदीद्वारा बुद्धको प्रतिनिधित्व गराउनुले केवल शास्त्रा स्वयंप्रतिको भक्तिलाई मात्र इक्किट गर्दैन, अपि तु उहाँ पहिले नै एक लोकोत्तर व्यक्तित्व हुनुहन्त्यो भन्ने कुरालाई प्रवल रूपमा सकेत गर्दछ (Rowland, Benjamin; *The Art and Architecture of India*, Harmondsworth (Middlesex); Pentuin Books, 1959, pp.500)।

मजिकम निकाय र अहुतर निकायका अट्कथाहरूमा भनिएको छ कि यदि बुद्धको प्रतिमामा धातु राखिएको छ भने त्यो पूज्न (भक्ति गर्न) लायक हुन्छ (पपञ्चसूदनी, मनोरथपूर्णी)।

अब श्रीलङ्काका बौद्ध परम्पराहरूमा भएका भक्तिपूर्ण चर्याहरूलाई हेने हो भने विहारहरूमा दैनिक कृत्यको रूपमा माल्पूजाव (फूलहरूले पूजा), आहारपूजाव (नैवेद्य आदिले पूजा) विहान सबैरै गर्ने गरिन्छ, र गिलन्प्यस पूजाव (चिया या फलफूलको जुस आदि पेयहरूले पूजा), दहत्पूजाव (ताम्बूल=पानले पूजा) इत्यादि दिउँसो खाजा खाने बेला र बेलुका गरिन्छ। यी पूजाहरू गर्दखेरि पनि पालिका पूजा र भक्ति सम्बन्धी गाथाहरू पाठ गर्दै गरिन्छ। विशेष गरी महिनाका विशेष दिनहरू (पूर्णिमा आदि) मा उपासक र उपासिकाहरू विहारमा दर्शन गर्न आउने र प्रतिमाहरूमा फूल, बत्ती आदि चढाउने गर्दछन्।

श्रीलङ्कामा संस्कृत, पालि र सिंहली भाषामा धेरै संख्यामा भक्ति रचनाहरू रचिएको पाइन्छ जसमध्ये केही पालि 'शतक' खालका छन्, केही पालि काव्य खालका छन् जब कि अरु स्तुति (स्तोत्र) खालका छन्। ती मध्ये सबभन्दा प्राचीन रचना चाहिँ श्रीलङ्काका बुद्धरिखित (४२६ ई.प.) ले लेखेको भनिएको

'जिनालंकार' हो। त्यसमा बुद्धानुस्मृति द्वारा बुद्धपूजा गरे सुख पाइने, सबै देवी देवताहरूले विभिन्न कुराहरूले बुद्धको पूजा गरिराख्ने, बुद्धका गुणहरू गाउँदै बुद्धको पूजा गर्ने र ती गुणहरूमा चिन्तन गर्ने हो भने निर्वाणको शान्ति पाइने, जो निर्वाणार्थीले बुद्धको पूजा, सम्मान आदिलाई मानुद्धन् उनीहरू प्रकाशमय बुद्धक्षेत्रमा जन्मिनेछन् भन्ने जस्ता थूप्रै भक्तिपरक कुराहरू पाइन्छन्। बुद्धरिखितले त्यसमा बुद्धको जानका धेरै पक्षहरूको भक्तिपूर्वक आराधना गर्नुभएको छ, बुद्धका प्रत्येक धातुहरूलाई, सबै बोधिवृक्षहरूलाई र बुद्धसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण कुराहरूलाई, बुद्ध पुरोका सम्पूर्ण ठाउँहरूलाई, बुद्धका सम्पूर्ण मूर्तिहरूलाई आराधना गर्नुभएको छ।

अन्य भक्तिरचनाहरू पनि यस सन्दर्भमा उल्लेखनीय छन्। जस्तै अभिधम्मत्थ संगहोका रचयिता अनुरुद्धाचार्य (१०२३-११६६) को संस्कृत रचना 'अनुरुद्धशतक', बुद्धपिय (११४८ ई. देखि १३३५ ई. शताब्दी) को संस्कृतीकृत पालिमा 'पञ्जमध्य', मूर्यपादको सिंहली भाषामा 'पूजावलीय', बनरत्नमेधझर (१२७७-८८) को नरसिंहगाथा, तलकटाहगाथा आदि, विदागम मेत्तेयको 'बुद्धगुणालङ्घारय' इत्यादि धेरै धेरै रचनाहरू छथाप्त्यचाली छन्। यी रचनाहरूमा बुद्धलाई सर्वेसर्वा, गुणसम्पन्न, अलौकिक क्षमता भएका, सर्वज्ञ आदि मानिएको छ। उदाहरणको लागि तेलकटाहगाथामा ३५ औं श्लोकमा बुद्धलाई विश्वकै मालिक भनिएको छ। 'कमलाङ्जलि' भन्ने ग्रन्थमा विदुरपोल पियतिस्सले आफूले पहिलेका जुनिहरूमा बुद्धलाई पूजा नगरेकोमा माफी मार्नुभएको छ।

यसरी थेरवादीहरू श्रद्धा, भक्ति र पूजालाई प्रवर्धन गर्नमा अन्य बौद्ध निकायहरूभन्दा कुनै किसिमले पनि पछि परेका छैनन् (Dr. Asst. Prof. V.V.S. Saibaba; *Theravada Buddhist Devotionalism in Ceylon, Burma and Thailand*, New Delhi, D.K. Printworld Pvt. Ltd., 2005, pp.6)।

यिनीहरूले देखाउँछन् कि प्राचीन थेरवादी अधिमज्ञाता, विद्वान् भिक्षु, अहंतहरूले प्रज्ञाको अभ्यास गर्ने नाममा श्रद्धा भक्तिको गला रेटेका थिएनन्, बरु उनीहरूले नै रामोसँग सन्तुलन राखेरै भक्ति परम्परालाई अघि बढाइराखेका थिए र महायानीहरूले पनि त्यही गरेका हुन्।

अर्को अङ्गमा वर्मा र थाइल्याण्डका परम्परामा भएको भक्तिप्राचूर्यलाई पनि केलाउने छ्यौं र बाँकी अन्य बूद्धाहरूमा विवेचना गर्दै जानेछ्यौं।

.....क्रमशः

Human progress reality or Illusion-?-3

-Phillip M.Eden

The pattern of human activity

We seem strangely unable or unwilling to appreciate that the basic pattern of human activity today shows no evidence of change from that which has obtained since the dawn of history. Wars still flourish, individuals and groups of individuals assiduously pursue their own selfish interests by deceiving, abusing and injuring others. Our laws, though more complex than those of former more primitive societies, seek with only partial success to restrain the same anti-social and selfish activities of individuals which gave rise originally to codes of law in the first organised of man.

If we read the accounts of the proceeding of the Roman senate or if we follow the life story of one of Rome's leading political figures-his intrigues, his deceptions, his betrayals of trust, his broken promises, his ruthless outmanoeuvring or even elimination of political opponents, his lust for power over others, do we have to stand back bewildered and uncomprehending because we cannot understand what motivated him to behave in this way ? Of course we don't because in many cases it is the same sad story today. The same type of individual is doing exactly the same things. He wears a suit instead of a toga and he rides to work in a Mercedes instead of a chariot, but here the difference ends. The ego consciousness in him is as active as ever it was in his Roman counterpart-scheming, hating, deceiving and injuring and all to give itself an illusion of security.

We cannot talk of progress or indeed even of change in this context. we are merely observing the sterily repetition of a pattern caught in a vicious circle of self delusion .it is only if this circle can be broken that there is hope of progress, and this in turn is only possible if we are completely honest with ourselves and are prepared to examin all our attitudes, no matter how 'pure' or 'unsullied' we may belive them to be , because there is always the possibility that the ego is playing its perpetual game of deceit and is making its effort doubly difficult to spot by hiding them under a cloak of virtue; indeed as soon as we start putting a level like 'pure' on any of our actions we should immediately became suspicious because we are inevitably comparing ourselves with others and forming our own prejudicial value judgements. Indeed in such circumstances we are probably guilty of one of the most deep-seated

'sins' of all-spiritual pride. The ego sits back smugly and assures itself that it is 'brtter' than others; it is storing up meritorious deeds and will one day be rewarded. But this is the same game as before: the ego wants something-reassurance.security invulnerability It wants to climb up to a higher position in order to have the satisfactions of seeing others below it . To see just how devious the ego can be let us examin in some details one of these poses of virtue.

Anti-racialism

The subject I would like to look at in this connection is what is loosely described as 'anti racialism' the popular cause these days suscribed to by a wide group of people who usually propagate their views under the banner of 'liberalism.'

The anti-racialist has fastened on an objectionable attitute of mind which he feels he can condemn righteously and vigorously racialism the intolerant rejection by one group of people of other groups exhibiting what are usully called different racials characteristics which the formor group classifies as 'inferior' what a marvellous objet for the generation of spiritual pride this situation has proevd to be , even for those who describe themselves as atheists. So much of sacred cow has the cult of anti racialism become that it is now very difficult to discuss it rationally at all. Anyone who dares to suggest that difference between races may exit releases a very powerful psychological reaction in adherents of this cult. But let us assum for the moment for the sake of argument that these differenc do exit, and furthermore that they are not caused solely by environmental factors, but are to an important extent true hereditary difference-does this matter and if so why ? If we observe that there are difference between peoples, and at the very least no one can deny that there are difference in skin, eye and hair colour, it is we who arbitrarily lebel these difference 'superior' or 'inferior' unfortunitly in this age as we have seen, we put an enormously high value on this technology civilisation which we have created, therefore we tend to consider that such qualities as inventiveness, organising ability, mathematical skill ,punctuality and the ability to persuade people to buy goods which they don't want and don't need have ,in absolute terms a higher values than other human qualities because it is with the aid of these attributes that we keep these

I wonder why !

-Thubten Chodron

The buddha gave a wide variety of teachings because sentient beings (any being with mind who is not a buddha, including those in other realm of existence) have different dispositions, inclinations and interests. The buddha never expected us all to fit into the same mold. Thus, he gave many teachings and described various ways of practicing so each of us could find something that suits our level of mind and our personality. With skill and compassion in guiding others, the buddha turned the wheel of dhamma three times, each time setting forth a slightly different philosophical system in order to suit the various dispositions of sentient beings. The essence of all the teachings is the same: the wish definitely to emerge from cycle of constantly recurring problems (samsara), compassion for others and the wisdom realizing selflessness.

Not everyone likes the same kind of food. A huge buffer is spread before us, we choose the dishes that we like. There is no obligation to like everything. Although we may have a taste for sweets, that does not mean that the salty dishes are not good and should be thrown away! Similarly we may prefer a certain approach to the teaching: Theravada, Pure Land, Zen, Vajrayana, and so on. We are free to choose the approach that suits us best and with we feel the most comfortable. Yet we still maintain an open mind and respect for other traditions. As our

mind develops, we may come to understand elements in other traditions that we failed to comprehend previously. In short, whatever is useful and helps us live better life, we practice, and whatever we do not yet understand, we leave aside without rejecting it.

While we may find one particular tradition best suited for our personality, do not identify with it in a concrete way: "I am a Mahayananist, you are a Theravadin," or "I am a Buddhist, you are a Christian." It is important to remember that we are all human beings seeking happiness and waiting to realize the truth, and we each must find a method suitable for our disposition.

However, keeping an open mind to different approaches does not mean to mix everything together at random, making our practice like chop suey. Does not mix meditation technique. If we take a little of technique and a little from that, and without understanding either one very well mix them together, we may end up confused. However, a teaching emphasized in one tradition may enrich our understanding and practice of another. Also, it is advisable to do the same meditations daily. If we do breathing meditation one day, chanting the Buddha's name the next and analytical meditation the third, we will not make progress in any of them for there is no continuity in the practice.

Remind Previous Page 14

civilisation running and expanding. But this after all is an entirely subjective judgement.

I remember that during the Malayan emergency at the beginning of the 1950s the British Army brought of whom was assigned to each British Army brought in from Borneo a large number of Dyak trackers, one of whom was assigned to each British Platoon operating in the jungle. These little men could follow the track of a man thought the jungle where a European would get down on his knees with a magnifying glass and see nothing. One could quite validly assert that when it came to tracking, the Dyaks were probably superior to any other group of people on earth. In saying this one is merely making an objective observation, which of course could be changed if it is shown to be incorrect. It is ego which creates the subjective value about what is

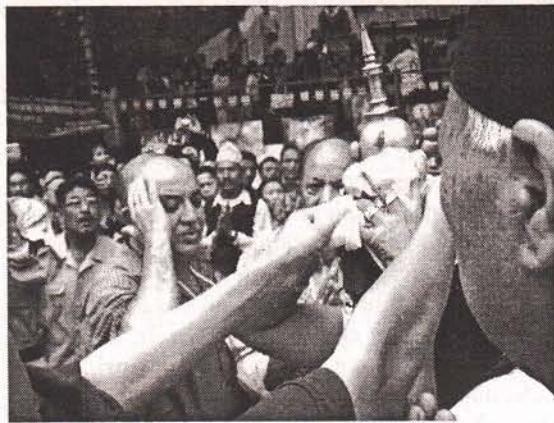
desirable and undesirable, what is superior, in absolute terms, or inferior. That which appears to aid the ego in its struggle to survive and become more powerful is 'better' than that which in any specific set of circumstances is not so effective in performing this 'task'. If however people were not motivated by the egotistical drive to dominate and control others, these differences would be welcome and the hopelessly idealistic motto of communism 'from each according to his abilities, to each according to his needs', would indeed be realised in human society, because the 'superior' attributes of one man in a given situation would be as much at the service of others, as at the service of himself. His possession of this ability would not, as now, give rise to feelings of fear and envy because they would not represent a threat to the personal ego of anyone else.

बौद्ध गतिविधि

२५५० औं बुद्धजयन्ती भव्यताका साथ सरपठन

वैशाख, ३० काठमाण्डूः-शान्तिनायक गौतम बुद्धको जन्म, सम्बोधिलाभ र महापरिनिर्वाण दिवस २५५०(२६३०) औं बुद्धजयन्ती वैशाख पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा सप्ताहाव्यापी विभिन्न कार्यक्रम गरी बुद्धजयन्ती सम्पन्न गरिएको छ ।

२५५० औं बुद्धजयन्ती समारोह समिति आनन्दकुटी विहारको मूल आयोजना तथा २५५० औं बुद्धजयन्ती समन्वय समितिको आयोजनामा विभिन्न बौद्ध विहार, गुम्बा, संघ-संस्था बौद्ध जनजातिहरूको बृहत सहभागितामा सांस्कृतिक वाजागाजा, भाकि सहितको शान्ति न्यालि टुडिखेलमा पुगि सार्वजनिक बौद्ध समाप्ति परिणत भएको

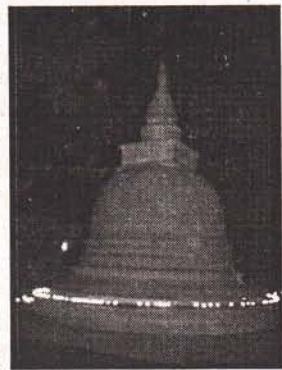
थियो । भिक्षु महासंघका अर्जिवन धर्मानुसारक तथा बुद्धजयन्ती समारोह समितिका अध्यक्ष भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको सामापतित्वमा सम्पन्न उक्त कार्यक्रममा प्रमुख अतिथिको रूपमा सम्मानीय उपप्रधानमन्त्री के पि ओलिझू र अतिथिहरूमा विभिन्न देशका राजदूतहरूको उपस्थितिमा कार्यक्रम सुसम्पन्न भएको थियो

सभाको शुभारम्भमा प्रमुख धर्मगुरुहरू थेरवाद भिक्षुहरू, लामा एवं बजाचार्य गुरुहरूको तर्फबाट शान्ति स्वस्थिका मंगलमय पाठका वाचन गर्दै सम्पूर्ण प्राणीहरूमा सुख-शान्तिको कामना गरिएको थियो ।

उक्त सार्वजनिक बौद्ध समाप्ति महामहिम राजदूतहरूले नेपालीहरू सदा-सर्वदा शान्तिको पक्षमा रहेको र शान्तिप्रेरी भएकाले हत्या हिंसावाट हुने हानी र वेकाइदालाई मनन र चिन्तन गर्दै छिट्ठै नै नेपालमा शान्ति आओस् भन्ने कामनाका साथ बुद्धजयन्तीको अवसरमा सम्पूर्ण मानव जातिमा शान्ति र सुख समृद्धि होस् भन्ने कामना पनि गरे । उक्त समालाई सम्बोधन गर्ने क्रममा सम्मानीय उपप्रधान मन्त्री के पि ओलिले बुद्धजयन्तीको अवसरमा समस्त नेपालीहरूमा शान्ति र सुख समृद्धिको कामना गर्दै अब चार्दै नै नेपालमा शान्ति स्थिति कायम हुने र हत्या हिंसा, आतंकवाट आम नेपालीले मुक्त हुने दिन आइसकेको उल्लेख गर्दै अब हुने शान्तिवार्ता फलदायी र सार्थक हुने कुरामा ढुकक हुन र शान्तिको लागि आम नेपालीहरूले पनि सहयोग र एक जुट हुन आग्रह गर्दै आफ्नो मन्तव्य दिनु भएको थियो । २५५० औं बुद्धजयन्ती समारोह समितिका महासचिव संघरत्न

शाक्यवाट स्वागत भाषणवाट प्रारम्भ भएको उत्तन सभा उपाध्यक्षले धन्यवाद जापन गर्नुभएको थियो । अन्तमा सभाका सभापति एवं २५५० औं बुद्धजयन्ती समारोह समितिका अध्यक्ष भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको मन्तव्य पछि सभा विसर्जन भएको थियो

विहान आनन्दकुटी विहारमा अवस्थित श्रीलंकाराम चैत्यमा निधान गरिराखेको धातु विहार प्रमुख एवं दायक दायिका समाहित समुहवाट नेवासिक श्रामणेर पियदस्तिले चैत्य गर्भवाट बाहिर ल्याएको उक्त पवित्र अस्थिधातु नेपालका लागि श्रीलंकाका राजदूतले आफ्नो शिरमा राखि चैत्य परिक्रमा पश्चात दर्शनार्थीका लागि १.३० सम्म राखि तत्पश्चात सार्वजनिक बौद्ध समा टुडिखेलमा लगिएको थियो ।

टुडिखेलको सार्वजनिक बौद्ध समा पछि अस्थिधातुलाई तीन यानकै (थेरवाद, महायान र बजानका) धर्मगरुहरू समिलित, तीन घोडाद्वारा नारिएको रथमा राखि शोभायात्रा सहित अस्थिधातु सजिएको हाति माथि भिक्षु धर्मसमूहिको रेखदेखमा नगर परिक्रमा गरिएको थियो ।

स्वर्णीम २५५० औं बुद्धजयन्तीको दिपावली कार्यक्रम

अन्तमा शोभायात्रा सहित नगर परिक्रमा पश्चात आनन्दकुटी विहारमा फर्काइएको अस्थिधातुलाई उक्त विहारका नेवासिक भिक्षु श्रामणेर तथा अमृत बौद्ध परियति केन्द्रका विचार्याहरूले स्वागत गर्दै पवित्र अस्थिधातुलाई चैत्यको गर्भमै निधान पश्चात भिक्षु अस्सजि, तथा अन्य नेवासिक भिक्षु श्रामणेरहरू र अमृत परियति केन्द्रका विचार्याहरूद्वारा २५५० औं स्वर्ण बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा २५५० वटा मैनवति बालि दिपावली गर्दै २५५० औं बुद्धजयन्ती सम्पन्न गरिएको थियो । उक्त दिपावली कार्यक्रममा आर्चाय भिक्षु कुमार कास्प्य प्रमाणित विहारले पञ्चशील प्रदान गर्दै बुद्धजयन्ती एक समारोह र सभा गरी मान्दैमा त्यो सही रूपमा बुद्धका अनुयायी भएको भन्न नहने, जसले आचरणमा पनि सुधार गरेर बुद्धलाई मान्दछ त्यसलाई नै सही बुद्धका अनुयायी भन्न सकिन्दछ भन्नुहै तिन र के को लागि बुद्धजयन्ती मनाउनु पनि विषयमा छोटो वचन सहित शुभायिस दिन भयो, पुण्यानुमोदन पश्चात कार्यक्रम विसर्जन भएको थियो ।

स्वर्ण महोत्सव सम्पन्न

वैशाख ३०, लिलितपुर-(बु.स. २५०९-२५५०) औं बुद्धजयन्ती वर्षलाई स्वर्णीम वर्षको रूपमा लिलितपुर स्थित भाष्कर वर्ण महाविहार तथा तारेमाम् संघको संयुक्त आयोजनामा, त्रिसंयोग दिन वैशाख पुर्णिमा २५५० लाई स्वर्ण महोत्सवको रूपमा लिलितपुरमा सप्ताहाव्यापी रूपमा वैशाख २४ गते देखि ३१ गते सम्म विविध धार्मिक कार्यक्रमका साथ स्वर्ण महोत्सव सम्पन्न भएको छ ।

उक्त सप्ताहाव्यापी कार्यक्रममा शुरुमा सप्ताह दुर्लभ प्रवज्ञा, स्वास्थ्य शिविर, सर-सफाई आदि कार्यक्रम, भिक्षाटन साथ तीनै

संप्रदायका बौद्ध विद्वान धेरवादि मिक्षु, महायान लामा भिक्ष, तथा बज्जाचार्य गुरुजुहरुवाट बुद्धधर्म सम्बन्धी गहन तथा समसामयिक धर्मोपदेश तथा प्रवचन गरिएको छ ।

सप्ताहको अन्तिम दिन वैशाख ३० गते बुद्धजयन्तीका दिन प्रभातफेरी बुद्धपूजा धर्मदेशना तथा बुद्ध प्रतिमा शोभायात्रा सम्पन्न गरी बौद्ध सभामा परिणत भए । स्वागत मन्त्रव्यवाट शुरु गरिएको उक्त सभामा सहभागी संघ संस्थालाई प्रमाण पत्र वितरण गरिनुका साथै विभिन्न वक्ताहरूले बुद्ध र बुद्धधर्म सम्बन्धी तथा बुद्धजयन्ती विषय विचार व्यक्त गरेका थिए । अन्तमा प्रमुख अतिथिको मन्त्रव्य पछि धन्यवाद ज्ञापन गर्दै सभा सम्पन्न भएको थियो ।

तमुजाति समुहबाट बुद्धजयन्ती मनाइयो

वैशाख ३० काठमाण्डौः-उपत्यका भित्र वसोवास गर्दै आएका तमु समुहरु - तमु छो ज धिं, तमु विकास केन्द्र, तमु प्रेडि, तमु विद्यार्थी, महिला संघ) आदि समूह एकजुट भई वैशाख ३० गतेका दिन २५५०(२६३०) औ बुद्धजयन्ती सम्पन्न गरिएको थियो ।

उक्त कार्यक्रममा विहान ६ बजे तमु समुहबाट स्वयम्भू परिक्रमा गरी तमु छो ज धिं केन्द्रिय कार्यलय तथा संग्राहालय भवन निर्माणस्थल पुगी लामा गज्जासिं गुरुज्ञवाट बुद्धपूजा तथा खेम्बु वागेन्द्रशीलावाट प्रवचन दिई कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको थियो ।

म्यागर्दीमा बुद्धजयन्ती कार्यक्रम सम्पन्न

वैशाख ३० म्यागर्दीः- म्यागर्दी स्थित बौद्ध संघको सकियतामा तीन दिवसीय कार्यक्रम सहित बुद्धजयन्ती कार्यक्रम भव्यताका साथ सम्पन्न भएको छ ।

उत तीन दिवसीय कार्यक्रम अनुसार पहिलो दिन २८ गते क्षान्तिवती गुरुमाको उपस्थितिमा मगर बौद्ध महिला संघको सकिय पहलमा मगर समाजको सभागृहमा शील ग्रहण तथा बुद्धपूजा गरी, म्यागर्दी अस्पतालमा रहेका विरामीहरुलाई शिघ्र स्वास्थ्य लाभको कामना गर्दै फलफुल वितरण कार्यक्रम सम्पन्न भयो । दोश्रो दिन बेनी वजारमा काठमाण्डौवाट पाल्नु भएका भिक्षु पञ्चा विमलको उपस्थितिमा बुद्ध पूजा धर्म देशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो ।

अन्तिम दिन अर्थात २६३० (२५५०) औ बुद्धजयन्तीको पावन अवसरमा म्यागर्दी स्थित बेनी वजारका स्थानिय स्कुलका विद्यार्थी लगायत शिक्षक शिक्षिकाहरुको सहभागितामा बेनी वजार देखि बेनीको बौद्ध चैत्य परिसरमा सम्म शान्ति पदयात्रा गरी बौद्ध सभामा परिणत भएको थियो । उक्त सभामा बौद्ध चारित्र अनुसार विशिष्ट अतिथि भिक्षु पञ्चा विमल मार्फत शील ग्रहण पश्चात सभाको शुभारम्भ भएको थियो ।

सभाका प्रमुख, प्रमुख जिल्ला अधिकारी प्रेम नारायण शर्मावाट शान्तिद्विप्र प्रज्ञवलन पश्चात विधिवत रूपमा सञ्चालन भएको । उक्त सभामा म्यागर्दी बौद्ध संघले सफलता पूर्वक ९ औं वर्ष पूरा गरी दशौं वर्षमा प्रवेश गरेको सुखद अवसरमा प्रकाशित शान्तिमार्ग स्मारिका संयुक्त रूपमा प्रमुख अतिथि प्र.जि.अ तथा विशिष्ट पाहना द्वय भिक्षु पञ्चाविमल र समाज सेवी पुण्य बहादुर शाक्यको हातवाट संयुक्त रूपमा स्मारिका विमोचन गरिनुका साथै विगत दश वर्ष देखि अस्पतालमा फलफुल वितरणमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने पारस कलवारलाई सम्मान पत्रद्वारा सम्मान गरिनुका संगसंगै म्यागर्दी अस्पताललाई सहयोग स्वरूप १० थान कम्बल पनि प्रदान गरियो । २६३० औ बुद्धजयन्ती मूल आयोजक समितिका संयोजक यजनलाल

शाक्यको सभापतिमा सम्पन्न उक्त सभाको शुरुवातमा सहस्रचिव सुविन श्रेष्ठले स्वागत मन्त्रव्य गर्नुका साथै कार्यक्रमको सञ्चालन सचिव याम शाक्यले गर्नु भएको थियो । साँझ घर घरमा दिपावली गरी बुद्ध जयन्तिलाई महत्व दिएका थिए ।

लुम्बिनीमा बुद्धजयन्ति

वैशाख ३०,लुम्बिनी :-२६३० औ बुद्धजयन्ती तथा (५५० औ महापरिनिर्वाण दिवस) वैधिसत्त्व सिद्धार्थ गौतमको जन्मस्थान लुम्बिनीमा अन्तराप्तिय बौद्ध समाजको आयोजनामा हजारौ स्थानीय वासिन्दाहरुको सहभागितामा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको प्रमुख अतिथिमा शील प्राधना, बुद्धपूजा तथा बौद्धसभा सम्पन्न भइको छ ।

उक्त सभामा दिवंगत भिक्षु विमलानन्द महास्थविरको शोक प्रस्ताव पारित गरिनुका साथै धर्मरत्न शाक्य त्रिशुलिद्वारा दिवंगत भिक्षुको परिचय र योगदानका विषयमा मन्त्रव्य व्यक्त गरिएको थियो । अन्तराप्तिय बौद्ध समाजद्वारा लुम्बिनी वरिपरि ६ गाविसका ३४ जना छावाहरुलाई छावावृत्ति प्रदान गरियो र त्यस भेगका वरिपरि ६ गाविसहरुमा मदिरा निषेध गरिने प्रस्ताव पनि पारित गरिएको समाचार छ । अन्तमा अन्तराप्तिय बौद्ध समाजद्वारा प्रकाशित लुम्बिनी पत्रिका प्रमुख अतिथि आचार्य भिक्षु कुमार काश्यपवाट विमोचित भएको थियो

उक्त सभा समाजका अध्यक्ष भिक्षु मैत्रिको अध्यक्षतामा सम्पन्न सो सभामा सचिवद्वारा स्वागत भाषण गरी उपाध्यक्ष लक्ष्मीनाथ अधिकारीद्वारा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो ।

पाल्पामा सप्ताहाव्यापी बुद्धजयन्ती

वैशाख ३०, पाल्पा:- २५५० औ बुद्धजयन्ती पूनित उपलक्ष्यमा तानसेन, पाल्पामा विभिन्न बौद्ध संस्थाले वैशाख २४ गते देखि सप्ताहाव्यापी रूपमा विभिन्न कार्यक्रम आयोजना गरी वैशाख ३० गते पाल्पा स्थित महाचैत्य विहारमा ज्ञानमाला भजन बुद्धपूजा तथा शील ग्रहणका साथ विविध धार्मिक कार्यक्रम गरी, अन्तर नगर मा.वि.स्तरीय बौद्ध हाजिर-जवाफ प्रतियोगितामा लगातार तेश्रो पटक विजयी भई रनिङ्ग शिल्ड जिल्ल सफल भएका जनता उच्च मा.वि.रकमश दोश्रो, तेश्रो हुने च्यू होराइजन इन्जिलिश वोर्डिङ स्कुल तथा पाल्पा आवाशिय मा.वि.पुरस्कार, अन्य सहभागि टोलिलाई पनि प्रमाण पत्र वितरण गरी बुद्धजयन्ती सम्पन्न गरिएको छ ।

उक्त सप्ताहाव्यापी कार्यक्रममा प्रथम दिन वैशाख २४ गते भिक्षु धम्मज्ञातिवाट पाल्पा स्थित आनन्द विहारमा बौद्ध झण्डोतोलन गरि विधिवत् रूपमा सप्ताहाव्यापी कार्यक्रमको उद्घाटन गर्नुभयो । अन्य सप्ताहाव्यापी कार्यक्रममा बौद्ध हाजिरी-जवाफ, चिक्रकला प्रतियोगिता, सामूहिक ध्यान अभ्यासका,फलफुल वितरणका साथै अन्य विविध कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो भने, २९ गतेको कार्यक्रम पाल्पा अस्पताल र यरनाइटेड मिशन अस्पतालमा फलफुल वितरण पाल्पा स्तरीय बौद्ध हाजिर-जवाफ प्रतियोगिता आदि, लुम्बिनीमा रहेहै आउनु भएका भिक्षु विमलमन्दको २८ गते राति निधन भएकोले २९ गतेको कार्यक्रम स्थगित गरी ३० गते सम्पन्न गरिएको छ ।

टक्सारमा बुद्धजयन्ती मनाइयो

वैशाख ३० टक्सारः- गुल्मि जिल्लाको वामी टक्सार स्थित शान्ति श्री बुद्ध विहारमा नव आदर्श बौद्ध समाजको आयोजकत्वमा २५५०औ बुद्धजयन्ती भव्य रूपमा मनाइयो । उक्त कार्यक्रममा विहान

स्थानिय वजारका उपासकोपासिकाहरुबाट शील प्राथना र परित्राण पाठ गरी सामूहिक रूपमा पूजा गरी विहानको कार्यक्रम सम्पन्न गरियो ।

अपराह्नको कार्यक्रममा ११वजे शान्ति पदयात्रा तथा शोभायात्रा पश्चात बुद्ध विहारको प्रांगनमा धार्मिक सभा तथा प्रवचन कार्यक्रम सम्पन्न भयो । कार्यक्रममा विभिन्न बक्ताहरुले बुद्ध धर्मको प्रचार प्रसाराले स्थानिय समुदायमा परिवर्तन ल्याएको, यसरी बुद्धजयन्ती मनाउने क्रममा पनि समाजमा बुद्धधर्म विषय चेतना फैलाउन सकेको प्रसंगहरु उल्लेख गर्दै, बुद्धका उपदेशका केही सारमात्र भएपनि कसैले आफ्नो जीवनमा उर्तान सकेको खण्डमा जीवनलाई सार्थकता तुन्याउन सबैने प्रसंग उल्लेख गरियो । यसरी मन्त्रव्य दिनेहरुमा समाजका उपाध्यक्ष, धर्माधिकारी सभाका अध्यक्ष ठाकुरव्यास खाँसी, प्राचार्य श्री भिमलाल सापेक्षो आदि थिए । प्रवचन दिने क्रममा समारोहका प्रमुख अतिथि भिक्षु सुशिलको सार गर्भित धर्मापदेशबाट स्थानिय समूह मन्त्र मुथ भएको थियो ।

उक्त कार्यक्रमको सञ्चालन समाजका सचिव सरोजराज बौद्धाचार्यले गर्नु भएको थियो भने, समाजका अध्यक्ष कृष्ण कुमार बौद्धाचार्यको सभापतित्वमा सम्पन्न भएको थियो । उक्त कार्यक्रमको सञ्चालन

सप्तरीमा बुद्धजयन्ती सम्जन्न

बैशाख, ३० सप्तरी:- पूर्वाञ्चलस्थित सप्तरी जिल्लाको नव निर्मित बौद्ध जागरण सिं विहारमा २५५० औं बुद्धजयन्ती बैशाख पूर्णिमा काठमाण्डौवाट जानुभएका ६ जना श्रामणेरहरुका साथ बुद्धपूजा तथा धार्मिक कार्यक्रम साथ बुद्धजयन्ती मनाइएको छ ।

उक्त विहानीको कार्यक्रममा आनन्दकुटी विहारका नेवासिक श्रामणेर कुमारजीवबाट शिल प्रदान गरी बौद्ध धार्मिक कार्यक्रम शुभारम्भ गरिएको थियो । धर्मदेशनाका क्रममा ६जने श्रामणेरहरुबाट आफुहरुले अध्ययन अध्यापन गरेका बुद्धधर्म सम्बन्धी कथाहरुलाई मार्मिक ढंगबाट स्थानिय समूहहरुको मैनेछुने गरी मर्मशशी तरिकाबाट धर्मदेशना गर्नु भएको छ ।

अपराह्नको कार्यक्रममा ६ जना श्रामणेरहरुका सहित स्थानिय जन-समुदायहरुका सहभागितामा शान्ति च्यालि तथा शोभायात्रा गरी नवनिर्मित स्वयम्भू स्वरूप चैत्यमा तीन पटक परिक्रमा गरी बौद्ध सभामा परिणत भएको उक्त सभामा उपस्थित गन्यमान्यहरुलाई आसन ग्रहण पश्चात विभिन्न व्यक्तिहरुले बुद्धधर्म सम्बन्धी आ-आफ्नो विचारहरु राखी साकच्छा गरी कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

साँफको कार्यक्रममा विहार र चैत्यका परिसरमा २५५० वटा दियो वाली बुद्धपूजा गरी दिपावलीका साथ बुद्धजयन्ती मनाइएको छ ।

भोजपुरमा बुद्धजयन्ती सम्पन्न

बैशाख, ३० भोजपुर:- भोजपुरस्थित टक्सारमा २५५० औं बुद्धजयन्ती सप्ताहाव्यापी भव्यताका साथ सम्पन्न भएको उक्त सप्ताहाव्यापी रूपमा आयोजित कार्यक्रममा गिलानपूजा, बोधिवृक्षपूजा, कल्पवृक्षदान र रथ यात्रा जस्ता विविध धार्मिक कार्यक्रमका साथ सम्पन्न भएको छ ।

बैशाख ३० गते बुद्धजयन्तीका दिन काठमाण्डौ विश्वशान्ति विहारबाट आउनु भएका श्रामणेर द्वय जनक र महिन्दोको प्रमुख अतिथिमा सम्पन्न उक्त धार्मिक सभा शाक्यमुनि विहार भोजपुरका अध्यक्ष प्रकाशन्द्रका अध्यक्षतामा सम्पन्न भएको थियो ।

नगदेश सुकुन्दा च्यालि

जेष्ठ, ७ नगदेश:- पुनर जीवित प्रतिनिधि सभाबाट परिवर्तित समयको मागलाई द्वादशवर्ष गर्दै युगान्तकारी ऐतिहासिक घोषणामा नेपाललाई धर्म निरपेक्ष राष्ट्र घोषणाले मुलकको गैरव र गरिमा उच्च भएको महशुस गरी नगदेश बौद्ध समुहको आयोजनामा नगदेश बौद्ध समुह तथा नगदेश बासीहरुले मध्यपुर थिमी नगर ४,५ र ६ का टोल टोलमा स्थापित देवालय, मठ-मन्दिर, चैत्य र मन्दिरमा दीप चढाई हर्ष र खुशियालीमा, देशमा स्थायी शान्ति कामन गर्दै सुकुन्दा च्यालि नगर परिक्रमा गरी सुकुन्दा च्यालि सम्पन्न गरिएको छ ।

बुद्धपूजा सम्पन्न

बैशाख, ३० काठमाण्डौ:- आनन्दकुटी विहारमा गरिने प्रत्येक पूर्णिमाको बुद्धपूजा गत बैशाख पूर्णिमाका दिन पनि सम्पन्न भयो । उक्त दिन विहान ८ बजे श्रीलकाराम चैत्यको गर्भमा राखिएको पवित्र अस्तिथातु दर्शनार्थको लागि आवासिय भिक्षु धर्ममूर्तिले श्रीलकाराम चैत्यको गर्भभित्रबाट ल्याई नेपालका लागि श्रीलकाका राजदूत महामहिम श्रीमति येस ए अर्शवाथमका शिरमा राखि चैत्यपरिक्रमा पश्चात दर्शनार्थको लागि राखिएको थियो । तत्पश्चात सामुहिक रूपमा पूजा शिल समादान गरि पूजा सम्पन्न गरेका थिए । धर्मदेशनाका क्रममा भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले बुद्धका गुण र महिमालाई अनुसरण गर्दै बुद्धजयन्ती मनाउनु पर्ने उल्लेख गर्नु हुँदै सार गर्भित धर्मापदेश गर्नुभयो त्यसैक्रममा समस्त उपस्थित उपासकोपासिकाहरुका साथै सबै प्राणिहरुको मंगल कामना गर्दै परित्राण पाठ पनि सज्जायन गरिएको थियो ।

उक्त कार्यक्रममा अष्टपरिष्कार सहित दान-प्रदान पश्चात भिक्षु अनगारिका सहित उपस्थित सम्पूर्ण श्रद्धालु भक्तजनहरुलाई क्षिर भोजनको प्रबन्ध गरिएको थियो ।

निश्लक स्वास्थ्य शिविर सम्पन्न

बैशाख, २९ काठमाण्डौ:- स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारमा विहार गुटीको सहयोगमा त्रिरत्न मैत्रि संघ नेपालको आयोजनामा आनन्दकुटी विहारमा सप्ताव्यापी चिनिया पद्ति अनुसार शरिरका दुखेका भागमा सियोको माध्यमबाट दुखाईलाई निवारण गर्ने अकुपन्चर स्वास्थ्य शिविर गत बैशाख २२ गते देखि २९ गते सम्म सम्पन्न भएको छ ।

अधिशील ग्रहण

जेष्ठ, ६ काठमाण्डौ:- स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारमा गत जेष्ठ ६ गतेका दिन आचार्य भिक्षु कुमार कास्यप महास्थविरको उपाध्यायत्वमा आनन्दकुटी विहारको सिमगृहमा नेवासिक श्रामणेर द्वय संघसामु कर्मवाचा वाचा गरी अधिशील ग्रहण गरी पूर्ण भिक्षुत लाभि भएका छन् ।

विनयानुकूल अनुसार शैक्ष (श्रामणेर) उपसम्पदा हुँदा कम्मवाचा वाचन गनुपर्ने विनयानुसार भिक्षु गुणघोष, भिक्षु शीलभद्र, भिक्षु राहुल, भद्रिय, सद्वितिस्स, कोलित, चन्द्रगुप्त, धर्मगुप्त, अशोक, सधरक्षित आदिबाट कम्मवाचाकार्य सम्पन्न गरी अधिशील ग्रहण गरेका थिए ।

पियदस्ति तथा सरण्णकर नामबाट परिचित द्वय श्रामणेर विगत ६ वर्ष देखि श्रीलकामा अध्ययनरत थिए । विदामा आएका श्रामणेर द्वयलाई बौद्ध अध्ययन पुच बलम्बुदारा विनयानुकूल दायकत्वको कार्य सम्पन्न गर्ने गरी उपसम्पन्न भएका हुन् । उक्त अवसरमा उपस्थित भिक्षुसंघ तथा अनगारि सहित सम्पूर्ण उपासकोपासिकाहरुलाई

भोजन प्रवन्धको व्यवस्था गरिएको थियो ।

बौद्ध संस्था स्थापित

जेष्ठ, ६ काठमाण्डौः-स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहार र श्रीलंकामा अध्ययनरत नेपाली भिक्षुहरुको सयुक्त प्रयाशमा नेपालमा पनि प्रव्वजित श्रामणेर तथा अन्य गृहस्थ बालकहरुलाई वा बौद्ध धर्मदर्शन तथा बौद्ध संस्कृत अध्ययन गर्न चाहनेहरुको लागि अध्ययनार्थ विदेशी राष्ट्रहरुमा जानु नपर्ने गरी नेपालमै त्यस प्रकारको शिक्षा दिलाउन सक्ने गरी बौद्ध देशहरुमा जस्तै परिवेण स्थापना गर्ने उद्देश्य लिई श्रीलंका सरकारको मान्यता प्राप्ति परिवेण (अध्यायतन) अध्यापन प्रणती अनुसार विशेषत बौद्धधर्म दर्शन पाली संस्कृत अनिवार्य गरी अन्य सरकारी मान्यता प्राप्त विषयहरु पनि समावेश गरी पठन-पाठन गराउने गरी, हालाई परिक्षणको रूपमा २५५० औ बुद्धजयन्तीको अवसर पारी गत जेष्ठ ६ गतेका दिन नेपालका विभिन्न स्थानका द कुलपुत्रहरुलाई आनन्दकुटी विहारमै प्रव्वजित गरी अध्ययन-अध्यापन गराइरहेका छन् ।

उक्त परिक्षण सफल भएमा पर्छ बौद्ध धर्मदर्शन, बौद्ध संस्कृत र पालि अध्ययन गर्न इच्छुक गृहस्थ बालकहरुलाई अध्ययन गर्न हुने गरी, सरकारी शिक्षा प्रणालीको मान्यता लिई परिवेण सञ्चालन गर्ने उद्देश्यका साथ ऐहिप्रसिक फाउण्डेसन नामक बौद्ध संस्था स्थापीत भएको छ ।

धर्म देशना सम्पन्न

विश्व मैत्रि विहारमा प्रत्येक महिनाको १ गते अर्धात सँल्हुको दिन गरिने बुद्ध पूजा गत वैशाख १ गतेका दिन पनि शील समादान गर्दै बुद्धपूजा सम्पन्न भयो । उक्त दिन अनुगारिका धर्मचारिण्डारा कुशल कर्म गर्नु पर्ने र जो जितिले कुशल कर्म गरेका हुन्छन् उनीहरु यस लोकमा र परलोकमा पनि सुख भोग गर्न पाउने चर्चा गर्दै अकुशल कर्म नगरी कुशल कर्म गर्दै जानु पर्ने विषयमा धर्म देशना गर्नु भयो ।

उत्त दिन पहिलो महिनामा भै गत सँल्हुको विषयमा, चर्चा गर्ने द्वय अष्टमाया तथा हेरोकाजी शाक्यलाई अनुगारिका धर्मचारीले कदर स्वरूप पुरस्कार वितरण गर्नु भयो । कार्यक्रमको शुरुवातमा स्वागत मन्तव्य प्रेम बहादुरले गर्नु भएको थियो भने अन्तमा शान्तमानद्वारा धन्यवाद दिनै कार्यक्रमको अन्त गर्नु भएको थियो ।

बुद्धपूजा सम्पन्न

म्यार्दी वैशाख २३-रत्नेचौर गा.वि.स.स्थित अर्जम गाउँमा स्थानिय उपासक नर बहादुर थापा मगरको विषेश पहलमा श्रद्धेय गुरुमा क्षान्तिवतीको आतिथ्यमा जानमाला भजन गरी तत् पश्चात शीलग्रहण, बुद्धपूजा तथा धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो ।

उक्त कार्यक्रममा विभिन्न बक्तहरुले यस प्रकारको कार्यक्रमवाट बुद्ध शिक्षावाट अनभिज्ञ भएकाहरुलाई बौद्ध शिक्षा प्रदान गर्न सक्ने र बुद्धधर्मको प्रचार प्रशारमा पनि ठूलो योगदान पुग्ने आशाय व्यक्त गरेका थिए र अन्तमा बौद्ध शिक्षाको प्रचारको लागि श्री मान बहादुर थापाको अध्यक्षतामा ७ सदस्सीय कमितिको पनि गठन गरेको छ ।

सम्मान पत्र प्रदान

प्राध्यापक आशाराम शाक्य तथा वहाँकी धर्मपत्ती गुणलक्ष्मी शाक्यहरुको भिमारथारोहण (जंको) को अवशरामा वहाँहरुले देशदेशावरमा बुद्धधर्म प्रचार प्रशारमा गर्नु भएको कदर स्वरूप बुद्ध जयन्ति कोष ट्रष्ट समितिवाट गत फागुण २३ गते एक कार्यक्रम वीच सम्मान

गरिएको ।

सहयोगार्थको लागि भिक्षाटन

म्यार्दी जिल्लावाटै प्रथम थेरवादि बौद्ध शिक्षाको परम्परा अनुसार अनुगारिका हुनु भएका थ. आनन्दवतीवाट वैनी बजार लगायत आसपासका अन्य बजारहरुमा पनि गत २०६२ वैशाख १८ देखि २३ सम्म भिक्षाटन सम्पन्न गर्नुभयो ।

उक्त ६ दिनसम्म भिक्षाटन गरी प्राप्त भएका दान दातव्यहरु (नगद रु.२२,१०० र चामल ६८ पापी) म्यार्दी बौद्ध संघको संस्थागत तथा भौतिक विकाशको लागि सहयोग स्वरूप संघका अध्यक्ष यजनलाल शक्यलाई हस्तान्तर गर्नु भएको छ ।

बौद्ध हाजिर-जवाफ सञ्चालन

जेष्ठ २९ ललितपुर-२५५० औ बौद्ध जयन्तिको उपलक्ष्यमा, नेपाल बौद्ध परिषदको आयोजनामा ललितपुर जिल्लाव्यापी बौद्ध हाजिर-जवाफ प्रतियोगिता ललितपुरको अक्षश्वर महाविहारमा सञ्चालन मैरहेकोछ । उक्त प्रतियोगितामा ललितपुरका विभिन्न १८ पुस्तकालय तथा संघ, संस्थाहरुले प्रतिस्पदा गरिरहेका छन् ।

उक्त प्रतियोगिता यही जेष्ठ २९ गते देखि सञ्चालन हुँदै आषाढ ३ गते फाइनल पर्छ सम्पन्न हुने कार्यक्रम रहेकोछ ।

बुद्धमूर्ति हस्तान्तरण

वैशाख, २३ चितुङ्घारा :- पाल्या जानमाला संघ आनन्द विहारको सक्रिय पहलमा लुम्बिनी स्थित राजकिय थाई बौद्ध विहारवाट प्राप्त भएको बुद्धमूर्ति पाल्या स्थित चितुङ्घारा गाविस वडा नं. ५मा स्थानीय नेपाल मगर संघी सन्तोक गुम्बालाई पाल्या जानमाला संघ आनन्द विहारवाट हस्तान्तरण गरिएको छ ।

उक्त बुद्धमूर्ति प्राप्त पश्चात बौद्ध भिक्षुहरु ५ जनाद्वारा बौद्ध परम्परा अनुसार पाठ गरि मूर्ति हस्तान्तरण गरिएको त्यस कार्यक्रममा विभिन्न बक्तहरुले गुम्बामा बुद्धमूर्ति स्थापनावाट गाउँमा शान्ति छाउने र बौद्ध शिक्षा प्रचार प्रशारमा टेवा पुने विचार प्रकट गरेको थियो । हस्तान्तरण कार्यक्रम पाल्या स्थित आनन्द विहारमा सम्पन्न भएको थियो ।

परिक्षा सम्पन्न

वैशाख, १६ पाल्या :- अखिल नेपाल भिक्षु महासंघद्वारा सञ्चालित नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको परिक्षा पाल्या स्थित आनन्द विहार केन्द्रमा प्रारम्भिक प्रथम वर्षको परिक्षा सम्पन्न भइको छ ।

उक्त परिक्षामा महिला २४ र पुरुष १७ गरी जम्मा ४१ जनाले संभागिता जनाएको थियो ।

स्वागत एवं सम्मान

थेरवाद बौद्ध दायक केन्द्रिय परिषदले एक कार्यक्रम वीच संयुक्त जन आन्दोलन-२ को फल स्वरूप हाल पुनर्स्थापित जन प्रतिनिधि सभावाट घोषित ऐतिहासिक युगान्तकारी घोषणाद्वारा नेपाललाई एक स्वतन्त्र र धर्म निरिपेक्ष राष्ट्र घोषित गरिएको घोषणालाई थेरवाद बौद्ध दायक केन्द्रिय परिषदले स्वागत एवं सम्मान गरिएको छ ।

उक्त कार्यक्रममा युगान्तकारी घोषणालाई स्वागत गरिनुका साथसाथै, विश्वको कुनै पनि इतिहासमा धर्मको आदमा कुनै पनि राष्ट्रले विकाश गर्न नसकिएको र नसक्नेमात्र नभई असम्भव भएकाले जो कुनै व्यक्ति वा सम्प्रदायले आफ्नो निहित स्वार्थको उद्देश्य राखि नेपाल धर्म निरिपेक्ष भएमा नेपालमा धर्मयुद्ध हुने हल्लार भ्रम फैलाई

राज्यलाई एउटैमात्र धर्म अंगालन दवाव दिनेहरु प्रति सजग र दृढ़ रहन समेत सुकाब दिई धर्म सापेक्ष भनेको कुनै धर्म नमान्ने नभई सबै धर्मलाई समान रूपमा धार्मिक कार्य गर्न दिनु र कुनै धर्म प्रति लाञ्छना र आरोपपत्त्वारोप नगरी आ-आफ्नो सिद्धान्त र धर्म अनुसार जीवन व्यतित गर्नु नै धर्म निरपेक्षता भएको कुरा मात्र भएको पुष्ट गर्दै धर्म निरपेक्षतावारे खुलस्त हुन पनि समस्त नेपालिहरुलाई आगै गरिएको थियो ।

संघनायक पद दिने निर्णय

ललितपुर :- लुंखुसीस्थित सुमंगल विहारको सिमागृहमा, रित्त रहेको संघनायक पदमा हाल जेष्ठतम् भिक्षु हुनुभएका उपसंघनायक भिक्षु बुद्धोष महास्थविरलाई संघनायक र रोलकम अनुसार जेष्ठ हुनुभएका भिक्षु अश्वघोष महास्थविरलाई उपसंघ नायक पद संघसभावाट संघ समति अनुसार जेष्ठ २४ गते संघनायक तथा उपसंघनायक पद प्रदान गरिएको छ ।

चौथो संघ नायक महास्थविरको अवसान

जेष्ठ १ काठमाण्डौ:- नेपालको थेरवाद परम्परा अनुसार तत्कालीन संघनायकको दिवंगत पश्चात जेष्ठ भिक्षुलाई संघनायक पदमा आसिन हुने परम्परा अनुसार तत्कालीन संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको देहावसान पश्चात गत ३ वर्ष अधिमात्र वहाँ संघ सम्मुतिवाट संघनायक हुनु भएका भिक्षु सुवातेधानन्द महास्थविर यही जेष्ठ १ गतेका दिन उपचारकै क्रममा काठमाण्डौ नसिङ्ग होम काठमाण्डौमा ११ वर्षको उमेरमा दुखद निधन भएको समाचार प्रकाशित भएको छ ।

वहाँको जन्म भोजपुर जिल्लाको टक्कारामा सन् १९१५ मा पिता कुलधन र माता चिरिमाया शाक्यको कान्छो सुपुत्रको रूपमा भएको थियो । आफै सहोदर दाज्य पूर्वसंघनायक दिवंगत भिक्षु शाक्यानन्दको र तत्कालीन महानायक आचार्य भिक्षु अमृतानन्द तथा भिक्षु महाप्राकाको सत्संगत र उठवसका कारण वहाँपाइन सन् १९३८ मा भारतको कुशिनगरास्थित चन्द्रमूर्ति महास्थविर रहनु भएको विहारमा वहाँकै उपाध्यायत्वमा श्रामणेर सुवोधानन्दको रूपमा प्रव्वजित हुनुभएको थियो । श्रीलंका अध्ययन क्रममा करिव ५ वर्ष विताउनु भएको वहाँ । श्री लंका वसाई क्रममा वहाँ कोलम्बोस्थित विजिराम विहारमा रही बुद्धधर्म अध्ययन गर्ने गर्नुहुन्यो सोही क्रममा सन् १९३९ मा उपसम्बद्ध हुनुभएको थियो ।

विशेषत वहाँको योगदानलाई स्मरण गर्नुपर्दा बौद्धजगतको साहित्य क्षेत्रमा वहाँले प्रकाशित अप्रकाशित पुस्तकका रूपमा करिव २५वटा बौद्ध पुस्तकहरु तथा ज्ञानमाला भजन रचयिताहरुमा महाप्रज्ञा भिक्षु अमृतानन्द पर्छ तेशो अग्रणीको रूपमा लिन सकिन्छ । वहाँको योगदानलाई कदर गर्दै म्यान्मार सरकारको तर्फबाट अगामका सदृम्भ जोतिक धज उपाधिले विभषित हुने संघनायकहरुमा वहाँ पनि एक हुनुहुन्छ ।

वहाँको पार्थिक शरिरलाई श्रद्धालुहरुको दर्शनार्थ वहाँ आवासिय रूपमा रहनु भएको विहार गणवहालमा तीनदिन सम्मराखि जेष्ठ ४ गते ऐतिहासिक विहार आनन्दकुटीमा अन्तिम श्रद्धाङ्गली कार्यक्रम पश्चात महानायक भिक्षु अमृतानन्द र संघनायक अनिरुद्ध महास्थविरहरुलाई दाहासंस्कार गरिएको मशान मैं वहाँको पनि दाहासंस्कार गरिएको थियो । आनन्दकुटी विहारमा अन्तिम श्रद्धाङ्गली गर्नु अधि उपासकोपासिकाहरुको सहभागितामा शब्दयात्रा नगर परिव्रमा गरिएको थियो ।

असामियक निधन

लुम्बिनी निवासि भिक्षु विमलानन्दको गत वैशाख २८ गतेका दिन आसन्त २५० औं बुद्धजयन्तीको कार्यक्रम वार्षा लुम्बिनीमा भव्यताका साथ बुद्धजयन्ती मनाउन तयारी गरिरहेको अवस्थामा गत वैशाख २८ गतेका दिन करिब साँझको ६.३० को आसपासतिर ददयघाट भई ७८ वर्षको उमेरमा निधन भएको छ ।

मात्रा चन्द्रमाया तथा पिता मोतिकाजी शाक्यका सुपुत्रका रूपमा वि.स. १९८५ मा पाल्यामा जन्मीएका वालक सन् १९४६ मा श्रीलंकाको विजिराम विहारमा श्रामणेर विमलानन्दका नामले सुपरिचित भएका थिए । श्रीलंकाकावाट अध्ययन पूरागरी नेपाल फर्केका श्रामणेर विमलानन्द स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारको उपोसथागारमा सन् १९५१मा उपसम्पदा लाभि हुनुभई भिक्षु विमलानन्द हुनुभयो । वहाँ धर्म प्रचारका क्रममा निरन्तर रूपमा लुम्बिनीमा ३३ वर्ष रहनु भएका वहाँले आफ्नो अन्तिम श्वास पनि बोधसत्त्व सिद्धार्थ राजकुमारको जन्मभूमि भएको पवित्र लुम्बिनीमै त्यागनुभई चीर निन्दामा रमाउनु भयो ।

धर्म प्रचारका क्रममा पाल्या महाबोधि विहार, र लुम्बिनीमा शाक्यमूर्ति विहारमा जो कोहि भिक्षु अनगारिहरु गएमा वस्तु हुने गरी आरामदायी विहारहरु निमाण गर्नुभएका वहाँलुम्बिनी विकाश कोषका उपाध्यक्ष समेत भई लुम्बिनीको विकाशकार्यमा तलिन हुनु भएका वहाँलाई, तत्कालीन श्री ५ को सरकारवाट प्रबल गोखाँ दक्षिणवाहु तेश्रो बाट सम्मानीत हुनुभएका वहाँलाई विभिन्न बौद्ध देशहरु जस्तैः- श्रीलंकाकावाट 'नेपाल धर्मरक्षित महानायक' र अग्रमहासद्भम्म 'जोतिकध्य' म्यान्मार सरकारवाट सम्मानीत हुनुभएको थियो ।

पुस्तक लोकार्पण तथा बौद्ध ग्रन्थ, चित्रकला प्रदर्शनी

२०६३ ज्येष्ठ १३ गते, शनिवार, आनन्द भूवन विहार, भगवान् पाउ, भूइचेल । "अग्रमहासद्भम्म जोतिकध्य" उपाधिद्वारा विभूषित श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको प्रमुख अतिथ्यता तथा सत्यसन्देश प्रचारक प्रकाशनका संस्थापक प्रमुख तथा आनन्द भूवन, विहारका अध्यक्ष भिक्षु संघरक्षित "सद्भम्म कोविद"को सभापतित्वमा सत्यसन्देश प्रचारक प्रकाशन तथा आनन्द भूवन विहार समितिको संयुक्त आयोजनामा सीबली भिक्षुको क्यालेण्डर लोकार्पण तथा बृहद बौद्ध पुस्तकहरु र चित्रकलाको प्रदर्शनी सम्पन्न भएको छ ।

बौद्ध परम्पराअनुरूप शीलप्रार्थना सभापति भिक्षुवाट भई प्रारम्भ भएको समारोहमा विहारका सचिव डा. लक्ष्मण शाक्यले सवैलाई स्वागत गर्नुभयो । विहारका सल्लाहकार तीर्थनारायण मानन्दरले विहारको जानकारी दिनुभयो । तत्पश्चात भिक्षु संघरक्षित "सद्भम्म कोविद" को सम्पादकत्वमा सत्यसन्देश प्रचारक प्रकाशनद्वारा प्रकाशित "अमृतोपदेश" बौद्ध मासिक पत्रिका १ वर्ष सफलतापूर्वक सम्पन्न भई निस्किएको नया अंकको अमृतोपदेश पत्रिका तथा उपहारस्वरूप निकालिएको बुद्धकालीन लाभसंकारका अग्र सीबली भिक्षुको क्यालेण्डर श्रद्धेय प्रमुख अतिथिद्वारा लोकार्पण गर्नुभयो । साथै, मन्त्रय दिनेकम्मा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका सचिव भिक्षु कोण्डन्यले लोकार्पण भएको पत्रिकाको रचनात्मक समीक्षा गर्नुभई अमृतोपदेश पत्रिकालाई सबै पक्षवाट सहयोग गर्नुपर्ने कुरा राख्नुभयो भने ज्यापु महागुणीका अध्यक्ष विषेन्द्र महर्जनले पनि आफ्नो मन्त्रय राख्नुभएको थियो ।

सभापतिको आसनबाट बौलुभई भिक्षु संघरक्षितले पत्रिकाको

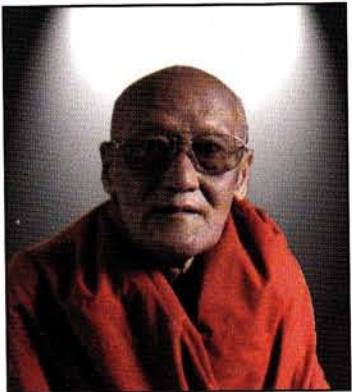
बाँकि समाचार १३ पेजमा ।

ज्ञानबृहदी

निर्वाण कामना

जन्म मिति :
वि.सं. १९८५ जेष्ठ पञ्चमी

देहवसान मिति :
२०६३/०१/२८

अनिच्छा वत संखार, उप्पादवय धर्मिनो ।
उपजिज्ञावा निरुजभन्नित, तेसं वुपसमोसुखो ॥

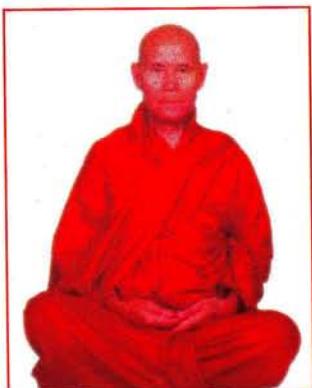
दिवंगत श्रद्धेय भन्ते बिमला नन्द महास्थविरया २०६३ जेष्ठ पुण्डित
७८ औ जन्म दियालसताय वस्पोलया निर्वाण कामना याना ।

शील बहादुर बज्जाचार्य
गंगा लक्ष्मी बज्जाचार्य
परिवार तथा शाक्य नातेदारहरु

निर्वाण कामना

जन्म मिति :
वि.सं. १९७५

देहवसान मिति :
२०६३/०२/०९

श्रद्धेय संघनायक श्री भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविरज्यूले गत जेष्ठ १ गते का
दिन आफ्नो पञ्चउपादानस्कन्ध-सन्ततिलाई विसर्जन गरी परित्याग गर्नु भएकोमा
उहाँले थेरवाद बुद्ध शासनका निमित्त आफ्नो जीवनकालमा गर्नुभएको अतुलनीय
योगदानको स्मरण गर्दै उहाँको निर्वाणप्राप्ति होस् भन्ने कामना गर्दछौं ।

- आचार्य श्रीधर रिन्पोछे
तथा
व्योम कुसुमा बुद्धधर्मसंघ परिवार